

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Διοίκηση Αθλητισμού

Διπλωματική Εργασία

Θέματα ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου

Ασημίνα Θάνου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Παναγιώτα Μπαλάσκα

Πάτρα, Ιανουάριος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Θέματα ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου

Ασημίνα Θάνου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Παναγιώτα Μπαλάσκα

ΣΕΠ

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Βασίλειος Παπαχαρίσης

ΣΕΠ

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Πάτρα, Ιανουάριος 2023

*Ευχαριστώ την καθηγήτριά μου κ. Παναγιώτα
Μπαλάσκα για τη βοήθειά της στην εκπόνηση
της παρούσας εργασίας*

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη ανασκόπησης πραγματεύεται ζητήματα που διαταράσσουν την ασφάλεια σε ποδοσφαιρικούς αγώνες. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσει τους παράγοντες μπορούν να καταστήσουν επισφαλή την ομαλή διεξαγωγή ενός ποδοσφαιρικού δρώμενου και τη σωματική ακεραιότητα των παρευρισκομένων. Κατόπιν καταγραφής σχετικών περιστατικών που έχουν συμβεί ανά τον κόσμο, τα αίτια πρόκλησης αναταραχών φαίνεται πως είναι ποικίλα, εμφανίζονται μεμονωμένα αλλά και συνδυαστικά, και σύμφωνα με τα κείμενα που μελετήθηκαν είναι τα ακόλουθα: ανθρώπινα λάθη, μη αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων από τους αρμόδιους φορείς, κλειστές/ανοιχτές θύρες, κατασκευαστικές αστοχίες, ελλιπής επικοινωνία, ανάρμοστη συμπεριφορά οπαδών, χρήση απαγορευμένων αντικειμένων, μαζική φυγή/είσοδος πλήθους, καιρικά φαινόμενα, συμπλοκές, πανικός αλλά και η τρομοκρατία, η οποία αποτελεί σημαντικό είδος κινδύνου στον σύγχρονο κόσμο. Επίσης από τα αποτελέσματα, διαφαίνονται περιθώρια βελτίωσης του τρόπου δράσης των αστυνομικών αρχών και τρόπου προβολής του φαινομένου από τα μέσα ενημέρωσης. Το φαινόμενο του χουλιγκανισμού και η βία αναφέρθηκαν ξεχωριστά από τα υπόλοιπα αίτια, καθώς συνιστούν διακριτή απειλή της ασφάλειας του χώρου του αθλητισμού εδώ και χρόνια, με χαρακτηριστικό στοιχείο που τα διακρίνει από τα περισσότερα προαναφερθέντα αίτια να είναι η πρόθεση από πλευράς των ατόμων να προκαλέσουν κακόβουλες πράξεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών που μελετήθηκαν, η βία εντοπίζεται στον άνθρωπο και δυνητικά μπορεί να εκδηλωθεί σε συνθήκες απειλής ή εμφάνισης εμποδίων. Παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν προς την κατεύθυνση αυτή είναι η ανάγκη για συμμετοχή σε μια ομάδα και ο κίνδυνος απόρριψης από αυτήν. Καθώς η βία φαίνεται πως συνδέεται με την πολιτιστική ανάπτυξη και εξέλιξη του κάθε τόπου, χώρες όπως η Αργεντινή, εξακολουθούν να βιώνουν βίαια περιστατικά στο ποδόσφαιρο, ενώ η Αγγλία φαίνεται πως έχει ελέγξει το πρόβλημα σε μεγαλύτερο βαθμό. Μεταξύ των τρόπων αντιμετώπισης των απειλών της ασφάλειας συμπεριλαμβάνονται: η δημιουργία μεικτών χώρων στις κερκίδες και η εφαρμογή αποτελεσματικότερων στρατηγικών κατά της βίας μέσω της συνεργασίας αρχών και ομάδων οπαδών. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν.

Λέξεις – Κλειδιά: Ασφάλεια, αθλητικά γεγονότα, ποδόσφαιρο, βία στα γήπεδα, χουλιγκανισμός, διαχείριση πλήθους

Security issues in football stadiums Asimina Thanou

Abstract

This review study aims to address issues that disrupt security in football matches. More specifically the purpose of the research was to investigate the factors that can interrupt the flow of a football event and the physical integrity of the attendees. After recording relevant incidents that have occurred around the world, it seems that the causes of security threat appear to be diverse, they can occur individually but also in combination and according to the surveys reviewed are the following: human errors, ineffective management by the authorities, closed/open gates, construction failures, lack of communication, inappropriate fan behavior, use of prohibited items, mass crowd entry/exit, weather conditions, clashes, panic and also terrorism, which is an important type of risk nowadays. In addition, from the results, it seems that there is room for improvement in the way police authorities act and the way mass media portray the phenomenon. Hooliganism and violence were mentioned separately from the other causes, as they are considered a distinct threat to the security of sport venues through the years. Also another distinctive feature that distinguishes them from most of the aforementioned causes being the intention on the part of individuals to cause malicious deeds. According to the results of the texts studied, violence is found in humans and can potentially manifest itself in situations of threats or in cases where obstacles appear. Factors that can lead in this direction are the need to belong to a group and the fear of being rejected from it. As violence seems to be linked to the cultural development and the evolution of each place, countries like Argentina still experience violent incidents, while England seems to have controlled the problem to a great extent. Among the ways of dealing with security threats are: the creation of mixed spaces in the stands and the implementation of more effective anti-violence strategies through the cooperation of authorities and fan groups. The results will be discussed.

Keywords: Safety, sports stadium, tragedies, football, security measures, violence

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Κατάλογος Εικόνων	viii
Κατάλογος Πινάκων	ix
Συνοτομογραφίες & Ακρωνύμια.....	x
1. Εισαγωγή.....	1
1.1 Αθλητισμός και σωματικά οφέλη από το άθλημα του ποδοσφαίρου.....	2
1.2 Το άθλημα του ποδοσφαίρου	3
1.3 Βασικές αρχές οργάνωσης και ασφάλειας σε αθλητικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα	6
1.4 Διοίκηση και λειτουργία αθλητικών εγκαταστάσεων	8
1.5 Θέματα ασφάλειας στις αθλητικές εγκαταστάσεις.....	10
1.6 Παράγοντες που μπορούν να απειλήσουν την ασφάλεια στα γήπεδα ποδοσφαίρου	13
2. Λειτουργικοί ορισμοί.....	15
3. Σκοπός της έρευνας.....	17
3.1 Ερευνητικά ζητήματα.....	17
3.2 Πρωτοτυπία της έρευνας	17
3.3 Περιορισμοί της έρευνας.....	17
3.4 Μέθοδος της έρευνας.....	18
4. Αποτελέσματα.....	20
4.1 Περιστατικά διατάραξης της ασφάλειας σε γήπεδα ποδοσφαίρου	20
4.2 Το φαινόμενο του χουλιγκανισμού και οι παραβατικές συμπεριφορές στα γήπεδα ποδοσφαίρου	28
5. Συζήτηση.....	44
6. Συμπεράσματα	46
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	47

Κατάλογος Εικόνων

Γράφημα 1 Nielsen Sports DNA.....σελ 5

Γράφημα 2 Διάγραμμα ροής της ανασκόπησης...σελ 19

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.....σελ. 34-43

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

COVID-19	Coronavirus disease 2019
FIFA	Fédération internationale de football association
UEFA	Union of European Football Associations
Γ.Γ.Α.	Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
Γ.Γ.Π.Π.	Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας
Δ.Ε.Α.Β.	Διαρκής Επιτροπή Αντιμετώπισης Βίας
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.Π.Ο.	Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία
Ι.Ε.Π.Υ.Α.	Ιδιωτική Επιχείρηση Παροχής Υπηρεσιών Ασφάλειας
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
Π.Σ.	Πυροσβεστικό Σώμα

1. Εισαγωγή

Το ποδόσφαιρο αποτελεί ένα από τα δημοφιλέστερα αθλήματα του κόσμου και η προτίμηση του κοινού σε αυτό αποτυπώνεται στην επισκεψιμότητα που παρατηρείται στα γήπεδα ποδοσφαίρου, ιδιαίτερα στα δημοφιλή πρωταθλήματα και στις μεγάλες ποδοσφαιρικές διοργανώσεις. Στη σύγχρονη μορφή του το άθλημα παίζεται και παρακολουθείται από ανθρώπους όλων των ηλικιών και φύλων που προέρχονται από τις πλουσιότερες αλλά και τις φτωχότερες χώρες της γης. Η ποδοσφαιρική βιομηχανία πλέον έχει επεκταθεί σε όλο τον κόσμο αποκτώντας ακόμα περισσότερους ακόλουθους και ενισχύοντας την κυριαρχία του αθλήματος στην κορυφή των προτιμήσεων (van Ours, 2021).

Η αυξημένη επισκεψιμότητα και η δημοτικότητα του ποδοσφαίρου εκτός από τα οικονομικά οφέλη και την αναγνώριση που του προσφέρουν, παράλληλα ενδέχεται να δημιουργήσουν και προϋποθέσεις για εκδήλωση κινδύνων και απειλών. Οι δόλιες ανθρωπογενείς ενέργειες από εξωτερικούς κινδύνους αποτελούν ένα από τα παραδείγματα απειλής της ασφάλειας σε ποδοσφαιρικά αθλητικά γεγονότα. Δεδομένης λοιπόν της έντονης προτίμησης του κοινού και της προσέλευσης στα γήπεδα, η διερεύνηση των παραγόντων που μπορούν να διαταράξουν την ομαλή διεξαγωγή των αγώνων και να απειλήσουν φαίνεται πως αποτελεί σημαντικό πεδίο προς διερεύνηση (Döllinger, 2021).

Οι διοικήσεις προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι τα ποδοσφαιρικά γήπεδα διαθέτουν υψηλά επίπεδα ασφάλειας, θέτουν στη διάθεσή τους όλο το ανθρώπινο, οργανωτικό και τεχνικό δυναμικό. Ο σκοπός είναι μέσω της αξιοποίησης όλων των δυνατών μέσων, να ελαχιστοποιηθούν ή ακόμη και να αποφευχθούν περιπτώσεις διατάραξης της ασφάλειας. Η πρόληψη κατέχει σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή, όπως επίσης και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μετά το πέρας του αθλητικού γεγονότος. Αν και πολλά γήπεδα σπάνια γεμίζουν σε συστηματική βάση, τα πρωτόκολλα ασφάλειας και οι ενέργειες που ακολουθούνται θα πρέπει να είναι προετοιμασμένα για κάθε ενδεχόμενο και οι χώροι των γηπέδων να λαμβάνουν συγκεκριμένα μέτρα τις ημέρες τέλεσης αγώνων.

Η διαφύλαξη της ασφάλειας σε χώρους ποδοσφαίρου συνεισφέρει στην δημιουργία ευχάριστου περιβάλλοντος αναβαθμίζοντας τη συλλογική εμπειρία που βιώνουν όλοι οι παρευρισκόμενοι. Για τη διατήρησή της ο ρόλος των διοικήσεων και η παράλληλη συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς φαίνεται καθοριστικός (Döllinger, 2021).

1.1 Αθλητισμός και σωματικά οφέλη από το άθλημα του ποδοσφαίρου

Ο αθλητισμός σε διεθνές επίπεδο αποτελεί βασικό θεσμό και σπουδαίο κομμάτι του ανθρώπινου πολιτισμού (Παπαστεφανάκη, 2022). Η ετυμολογική προσέγγιση του όρου προέρχεται από τη λέξη «άθλος» και σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, 2002, σελ. 83, ως πρώτη σημασία της ορίζεται «το μεγάλο, επίπονο και σπάνιο κατόρθωμα». Ο αθλητισμός επομένως, συνεπάγεται με δράσεις και ενέργειες που εμπεριέχουν έντονη προσπάθεια και μόχθο (Παπαστεφανάκη, 2022). Τα σωματικά οφέλη από την άσκηση μέσω του αθλήματος του ποδοσφαίρου είναι πολλαπλά.

Η προπόνηση ποδοσφαίρου, ως μορφή σωματικής δραστηριότητας, προσφέρει ευεργετικές συνέπειες για τον ανθρώπινο οργανισμό. Το δημοφιλέστερο άθλημα του κόσμου, σύμφωνα με τους Krustrup και Krustrup, 2018, προσφέρει περισσότερα οφέλη εκτός της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης. Πιο συγκεκριμένα, οι μελετητές υποστηρίζουν πως το ποδόσφαιρο αποτελεί ευέλικτο τύπο άσκησης που συνδυάζει - μεταξύ άλλων- την ένταση, την ενδυνάμωση και την αντοχή. Παράλληλα, είναι οικονομικά προσιτό άθλημα στο ευρύ κοινό και απευθύνεται σε όλο το ηλικιακό φάσμα και σε κάθε επίπεδο δεξιοτήτων. Τα οφέλη για την υγεία που προσφέρει η ποδοσφαιρική άσκηση αναφέρει και ο Vaidya, 2020, σελ. 38, επισημαίνοντας πως το ποδόσφαιρο «είναι ένα σωματικά απαιτητικό παιχνίδι». Σύμφωνα με τον ίδιο ερευνητή, μερικές από τις θετικές επιπτώσεις που προσφέρει αυτού του είδους η προπόνηση είναι οι ακόλουθες: βελτίωση της αεροβικής ικανότητας, λόγω των εναλλαγών τρεξίματος και περπατήματος για αρκετή χρονική διάρκεια. Μείωση του σωματικού λίπους και παράλληλη βελτίωση του μυϊκού τόνου που προκύπτει από την εναλλαγή αερόβιας και αναερόβιας άσκησης με αποτέλεσμα να καίγονται περισσότερες θερμίδες. Αύξηση της μυϊκής δύναμης σε ολόκληρο το σώμα, λόγω της σωματικής δύναμης που απαιτείται, άλλοτε λιγότερη (λάκτισμα μπάλας) και άλλοτε περισσότερη (συγκράτηση των αντιπάλων). Συντονισμός του σώματος λόγω της ποικιλίας των κινήσεων που διενεργούνται (λάκτισμα, ντρίμπλες, στροφές, λήψη της μπάλας). Αύξηση της αντοχής των οστών και βελτίωση της καρδιαγγειακής υγείας. Ο τελευταίος παράγοντας σύμφωνα με τον Vaidya, 2020, σελ. 38 είναι από τους πιο σημαντικούς, καθώς η συνεχής κίνηση που προσφέρει η ποδοσφαιρική άσκηση «βοηθά τους παίκτες να δυναμώσουν την καρδιά τους, να αντισταθούν στη συσσώρευση πλάκας στις στεφανιαίες αρτηρίες, να μειώσουν την αρτηριακή τους πίεση και να κάψουν τις υπερβολικές θερμίδες».

1.2 Το άθλημα του ποδοσφαίρου

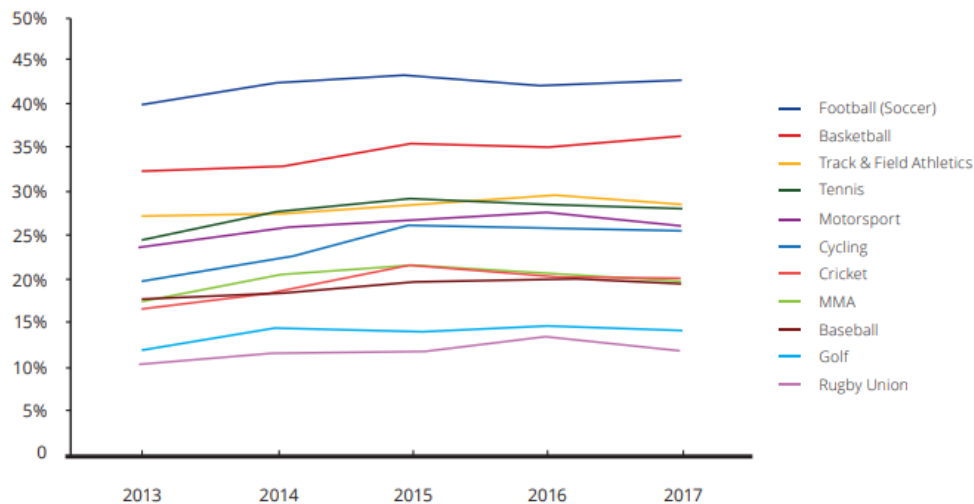
Η προϊστορία του ποδοσφαίρου φαίνεται πως αποτελεί αμφιλεγόμενο θέμα για την επιστημονική κοινότητα, δεδομένου ότι η ιστορία «είναι πάντα ένα λεπτό θέμα στους δημόσιους λόγους» Döllinger, 2021, σελ. 13. Η γνώση ωστόσο που προκύπτει από τα ευρήματα αρχαιολόγων και μελέτες ιστορικών, σχετικά με την ιστορία και τα έθιμα των κρατών ανά τον κόσμο, οδηγεί στο συμπέρασμα πως «πρόγονοι» του σύγχρονου ποδοσφαίρου μπορούν να θεωρηθούν πολλές παραλλαγές παιχνιδιών με μπάλα που παίζονταν παγκοσμίως (Bueno & Mateo, 2010). Η Κίνα, η Αρχαία Ρώμη και η Ελλάδα της Κλασικής εποχής αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα (Bueno & Mateo, 2010), ενώ σύμφωνα με τον Vaidya, 2020, στους παλιούς μεσοαμερικανικούς πολιτισμούς παίζονταν ομαδικό παιχνίδι με μπάλα (από πέτρα) για περισσότερα από 3,000 χρόνια πριν. Η Αγγλία δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση στην εξέλιξη αυτή, καθώς ήδη από τον 12ο αιώνα (Vaidya, 2020), παιχνίδια που έμοιαζαν με το ποδόσφαιρο περιλάμβαναν λακτίσματα και γροθιές προς την μπάλα, ενώ τόπος διεξαγωγής τους ήταν οι δρόμοι και τα λιβάδια. Με το πέρασμα των χρόνων και την ίδρυση της Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (Football Association) το 1863 στη χώρα, τέθηκαν οι βάσεις για την σταδιακή δημιουργία και ανάπτυξη του ποδοσφαίρου όπως το γνωρίζουμε σήμερα (Döllinger, 2021). Η γιγάντωση του αθλήματος με τη δημιουργία συλλόγων και ομοσπονδιών κρατών, η δημοτικότητά του και οι αυξημένες διεθνείς ποδοσφαιρικές συναντήσεις, οδήγησαν το επαγγελματικό εδώ και χρόνια ποδόσφαιρο, να διοικείται παγκοσμίως από τον διεθνή αθλητικό οργανισμό με το ακρωνύμιο FIFA (Fédération Internationale de Football Association).

Προϋπόθεση για τη διεξαγωγή αγώνων ποδοσφαίρου, και οποιασδήποτε μορφής αθλητικών αγώνων, είναι η ύπαρξη κατάλληλα διαμορφωμένων χώρων. Οι πρώτοι χώροι που προορίζονταν για αθλητικές δραστηριότητες κατασκευάστηκαν στην Αρχαία Ελλάδα (Farmer, Γαργαλιάνος & Αυθίνος, 2006) και στη συνέχεια οι Ρωμαίοι, χρησιμοποιώντας άλλα κατασκευαστικά υλικά, δημιούργησαν άλλου τύπου εγκαταστάσεις με εξαιρετική λειτουργικότητα. Το Κολοσσαίο αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς διέθετε μεγάλη χωρητικότητα, καλή οπτική προς τον αγωνιστικό χώρο, καθίσματα, ξύλινο πάτωμα, ανελκυστήρες, χώρους παροχής υπηρεσιών, πολλές εισόδους/εξόδους, με αποτέλεσμα ο σχεδιασμός του να θεωρείται «θρίαμβος λειτουργικότητας» (Farmer et. al., 2006, σελ. 20).

Με την πάροδο των χρόνων και την παράλληλη ανάπτυξη του αθλητισμού, κατασκευάστηκαν, καταστράφηκαν, ανοικοδομήθηκαν και τροποποιήθηκαν πολλοί αθλητικοί χώροι που προορίζονταν τόσο για πολλαπλή χρήση όσο και για συγκεκριμένη. Το ποδόσφαιρο όχι μόνο διαθέτει ανά τον κόσμο εγκαταστάσεις, αλλά πολλές από αυτές είναι ιστορικές, δημοφιλείς, ενώ ορισμένες έχουν συνδεθεί καθοριστικά με την ιστορία της ομάδας που εδράζεται σε αυτές. Ανάμεσα στα πολλά παραδείγματα που μπορούν να αναφερθούν είναι το Anfield ,το Goodison Park, το Stamford Bridge, το Parc de Princes (Κοκκίνης, 2017), όπως επίσης και το Wembley Stadium, το Estádio do Maracanã και το Estadio Monumental Antonio Vespucio Liberti.

Το ποδόσφαιρο έχει καθιερωθεί να αποκαλείται ως «το παιχνίδι του κόσμου» (Pifer, Wang, Scremin, Pitts & Zhang, 2018, σελ. 2). Σύμφωνα με τον Τσατράλη, 2016, τα μεγάλα πρωταθλήματα της Ευρώπης, όπως για παράδειγμα η Premier League της Αγγλίας, συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό φιλάθλων, και αυτό αποδεικνύεται από την πληρότητα στα γήπεδα των ομάδων του πρωταθλήματος. Σε παγκόσμιο επίπεδο, σύμφωνα με την αναφορά της Nielsen Sports το 2018, (World Football Report, 2018), το άθλημα κυριαρχεί τόσο στην προτίμηση του κοινού, όσο και στην αξία που έχει για τα μέσα ενημέρωσης και τους χορηγούς σε σύγκριση με τα πλησιέστερα ανταγωνιστικά αθλήματα. Στην έρευνα, μελετήθηκαν συνολικά οι 18 ακόλουθες αγορές: Αυστραλία, Βραζιλία (αστικός πληθυσμός), Καναδάς, Κίνα (αστικός πληθυσμός), Γαλλία, Γερμανία, Ινδία (αστικός πληθυσμός), Ιταλία, Ιαπωνία, Μαλαισία, Πολωνία, Ρωσία (αστικός ιστός), Σιγκαπούρη (αστικός ιστός), Νότια Κορέα (αστικός ιστός), Ισπανία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (αστικός ιστός), Ηνωμένο Βασίλειο και Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το ποδόσφαιρο διατηρεί σταθερά την υψηλότερη θέση στις προτιμήσεις του κόσμου. Πιο συγκεκριμένα, το 2017, το 43% των ψήφων του ποδοσφαίρου («ενδιαφέρομαι» ή «ενδιαφέρομαι πολύ») αντιστοιχεί σε 734 εκατομμύρια ανθρώπους των αγορών που μελετήθηκαν, με την καλαθοσφαίριση να έρχεται δεύτερη με ποσοστό 36% ή αλλιώς 626 εκατομμύρια υποστηρικτών. Επιπλέον, παρατηρείται σταθερότητα στις προτιμήσεις τόσο του ποδοσφαίρου όσο και των άλλων αθλημάτων για τα έτη 2013 έως 2017. Σε μεμονωμένες αγορές παρατηρήθηκε αύξηση του ενδιαφέροντος για το ποδόσφαιρο: στην Κίνα από 27% το 2013 το ενδιαφέρον αυξήθηκε στο 32% το 2017. Επίσης, στην Ινδία από 30% η προτίμηση του κοινού έφτασε στο 45%, ενώ στις Η.Π.Α. από 28% το ενδιαφέρον ανήλθε στο 32%. Παρόλα αυτά, υπήρχαν και περιπτώσεις μείωσης, όπως για παράδειγμα στην αγορά της Βραζιλίας που το ενδιαφέρον

μειώθηκε από 72% σε 60%, πιθανώς λόγω του Μουντιάλ 2014. Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν την επικράτηση του ποδοσφαίρου στο παγκόσμιο ενδιαφέρον, στο μάρκετινγκ και στα μέσα ενημέρωσης ("World Football Report", 2018). Ακολουθεί γράφημα των αποτελεσμάτων της έρευνας ανά άθλημα (Γράφημα1):

Γράφημα 1 Nielsen Sports DNA αποτελεσμάτων ερευνών για 18 χώρες που «ενδιαφέρονται» ή «ενδιαφέρονται πολύ» για κύρια αθλήματα.

Εκτός από την προτίμηση του κοινού στο άθλημα, σημαντική φαίνεται και η προσέλευσή του στα γήπεδα για παρακολούθηση αγώνων. Θεατές όλων των ηλικιών, φύλου, κοινωνικών στρωμάτων και εθνικοτήτων παρίστανται στα γήπεδα και μάλιστα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για τους αγώνες αλλά και τα πρωταθλήματα (Shajie, Talebrou, Azimzadeh, Keshtidar και Jabbari Nooghabi, 2020). Οι ίδιοι μελετητές αναφέρουν πως από τα συνολικά έσοδα της Manchester United για τη σεζόν 2017-2018, το 31% προέρχονταν από τις πωλήσεις εισιτηρίων και την υποστήριξη των μελών της ομάδας. Το επαγγελματικό ποδόσφαιρο προσελκύει θεατές που επισκέπτονται τα στάδια τακτικά (van Ours, 2021) παρά την μετάδοση αγώνων από την τηλεόραση, και το κοινό είναι πρόθυμο να ξοδέψει χρήματα (εισιτήριο, έξοδα μετακίνησης) και χρόνο (μετακίνηση). Αν και η πανδημία Covid-19 τα τελευταία χρόνια έχει ανατρέψει τα δεδομένα σχετικά με την παρουσία κοινού σε αγώνες, η επιστροφή των θεατών στις εξέδρες είναι πλέον γεγονός που δημιουργεί νέες προκλήσεις για την ασφάλεια και τη διαχείρισή της νέας πραγματικότητας.

1.3 Βασικές αρχές οργάνωσης και ασφάλειας σε αθλητικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα

Στην ελληνική επικράτεια τα θέματα ασφάλειας σε αθλητικά γεγονότα προσδιορίζονται από τον Ενιαίο Κανονισμό Ασφάλειας Αθλητικών Εκδηλώσεων (Υπουργική Απόφαση 38404/2009 - ΦΕΚ Β-1780/26-8-2009) που τέθηκε σε ισχύ από τον Αύγουστο του 2009. Σκοπός του Κανονισμού είναι να διατυπώσει με σαφήνεια τις υποχρεώσεις, τα καθήκοντα, τη συνεργασία και τον συντονισμό όλων των φορέων που εμπλέκονται στη διαδικασία οργάνωσης της ασφάλειας.

Οι αρχές που διέπουν τον Ενιαίο Κανονισμό Ασφάλειας Αθλητικών Εκδηλώσεων είναι η διεξαγωγή αθλητικής εκδήλωσης με ασφάλεια και σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς κανονισμούς. Επίσης, ο όρος της ασφάλειας επισημαίνεται ως διττή έννοια τόσο ως κακοπροαίρετη ανθρώπινη ενέργεια από εξωτερικούς παράγοντες (security), όσο και ως κίνδυνος που ενδέχεται να προκύψει κατά τη διάρκεια εργασίας του προσωπικού (safety). Η τήρηση των κανόνων του φίλαθλου πνεύματος από τους παρευρισκόμενους και τους συμμετέχοντες στην αθλητική εκδήλωση συνιστά επίσης βασική αρχή του Κανονισμού, όπως επίσης και η τήρηση των νόμων, η εξασφάλιση της δημόσιας τάξης, η προστασία της ανθρώπινης ζωής, ακεραιότητας και περιουσίας. Επιπλέον, τα φαινόμενα βίας, σύμφωνα με τον Κανονισμό, θα πρέπει να αποτρέπονται, να καταστέλλονται εφόσον εκδηλωθούν αλλά και να προλαμβάνονται, προκειμένου να αποφευχθούν ποινικές, πειθαρχικές και διοικητικές κυρώσεις.

Σύμφωνα με το Άρθρο 4 του Κανονισμού και τις παραγράφους 4.1 έως 4.5, προκειμένου να υπάρξει ομαλή διεξαγωγή των αθλητικών δρώμενων, οι αθλητικές εγκαταστάσεις θα πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις: (1) Άδεια λειτουργίας αθλητικών εγκαταστάσεων και άδεια τελέσεως αγώνων, (2) Μέτρα πυροπροστασίας, (3) Παρουσία δημόσιας αρχής ασφάλειας κατά λόγο αρμοδιότητας (ΕΛ.ΑΣ., Λ.Σ.), (4) Παρουσία προσωπικού Ι.Ε.Π.Υ.Α., (5) Ηλεκτρονικό σύστημα εποπτείας αθλητικών εγκαταστάσεων.

Οι φορείς και οι υπηρεσίες που μπορεί κατά περίπτωση να σχετίζονται με την εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού είναι ποικίλοι. Για παράδειγμα η Γ.Γ.Α., η Ε.Π.Ο., το Ε.Κ.Α.Β., η Δ.Ε.Α.Β., η ΕΛ.Α.Σ., το Λ.Σ., το Π.Σ., η Γ.Γ.Π.Π., ο Αθλητικός Εισαγγελέας. Όταν παρουσιαστεί η ανάγκη να υπάρξει συνεργασία και συντονισμός μεταξύ τους, όλοι οι φορείς εντάσσονται κάτω από τις οδηγίες του αρμόδιου, αναλόγως του συγκεκριμένου θέματος που ανακύπτει κάθε φορά. Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις που απαιτείται υποχρεωτική-βίαιη εκκένωση γηπέδου για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας ή σε

περιπτώσεις πρόληψης αναταραχών, αρμόδια είναι η ΕΛ.ΑΣ. Για τη διακομιδή τραυματιών και παροχή πρώτων βοηθειών το Ε.Κ.Α.Β., ενώ η διάσωση, πυρόσβεση ή αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών αφορούν το Π.Σ. και την Γ.Γ.Π.Π..

Κατά τη διάρκεια προετοιμασίας για μια αθλητική εκδήλωση, ανάλογα με την επικινδυνότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεγονότος, εκπονείται από όλους τους εμπλεκόμενους σχεδιασμός και υλοποίηση λειτουργικών διαδικασιών και μέτρων ασφάλειας. Σύμφωνα με το Άρθρο 12 του Κανονισμού, οι επιχειρήσεις ασφάλειας για την τέλεση ενός αθλητικού γεγονότος πραγματοποιούνται σε τρεις φάσεις από την αρμόδια Αστυνομική ή Λιμενική Αρχή: (1^η φάση): προετοιμασία και οργάνωση, (2^η φάση): υλοποίηση σχεδιασμού πριν, μετά και κατά τη διάρκεια του αθλητικού γεγονότος, (3^η φάση): αξιολόγηση της διαδικασίας.

Οι Επιχειρήσεις Ασφάλειας έχουν ως στόχο να εντοπίσουν και να αποσοβήσουν οποιαδήποτε απειλή στους χώρους των αθλητικών εκδηλώσεων και στις παρακείμενες περιοχές που δύνανται να επηρεαστούν από τις εκδηλώσεις αυτές. Σύμφωνα με τον Κανονισμό, οι Επιχειρήσεις Ασφάλειας σε αθλητικές εκδηλώσεις χωρίζονται σε τέσσερα επιμέρους σχέδια ειδικών δράσεων που περιγράφονται ακολούθως: (1) Σχέδιο προστασίας-συνοδείας των αθλητικών αποστολών από την αστυνομία στην αθλητική εγκατάσταση που θα λάβει χώρα το αθλητικό δρώμενο. (2) Σχέδιο διαχείρισης της κυκλοφορίας από την Τροχαία. (3) Σχέδιο διαχείρισης των οργανωμένων οπαδών από την αρμόδια αστυνομική αρχή της αθλητικής εγκατάστασης. (4) Σχέδιο Αθλητικής εγκατάστασης που συντάσσεται από την αρμόδια αστυνομική αρχή για την αθλητική εγκατάσταση που θα λάβει χώρα το αθλητικό γεγονός.

Στον Κανονισμό προβλέπονται επίσης διαδικασίες διαχωρισμού των θεατών, προκειμένου να αποφευχθεί η ανάμειξη φιλάθλων των δύο ομάδων, σχέδιο εκκένωσης και μέριμνα σχετικά με τις δημόσιες διόδους, σκάλες, θύρες και εξόδους κινδύνου. Επιπλέον, γίνεται λόγος για τις δυο επιχειρησιακές φάσεις που αποτελούνται από διαφορετικές δραστηριότητες αρμόδιων αρχών, ειδικές δράσεις και σχεδιαγράμματα που απεικονίζουν τις ζώνες αποκλεισμού και τα δεδομένα για την εκπόνηση μελέτης τρωτότητας της αθλητικής εγκατάστασης.

Οι κατευθύνσεις που θέτει ο Κανονισμός αποσκοπούν στην εξασφάλιση της προστασίας των προσώπων που βρίσκονται στο αθλητικό δρώμενο με οποιαδήποτε ιδιότητα, στην

ομαλή διεξαγωγή του, στην ασφάλεια των υποδομών και στην απρόσκοπτη λειτουργία της εγκατάστασης (Υπουργική Απόφαση 38404/2009 - ΦΕΚ Β-1780/26-8-2009).

1.4 Διοίκηση και λειτουργία αθλητικών εγκαταστάσεων

Ο τρόπος λειτουργίας μιας αθλητικής εγκατάστασης επηρεάζει την αποτελεσματικότητά της. Η εννοιολογική και πρακτική διαφορά των όρων της διακυβέρνησης και της διοίκησης (διαχείρισης / μάνατζμεντ) παρουσιάζεται από τους Παπαδημητρίου και Αναγνωστόπουλο, 2021, μέσω του αθλήματος της κωπηλασίας. Ειδικότερα, σε έναν κύκλο βρίσκεται ένα σκάφος με κωπηλάτες (διοίκηση) και ένα πηδάλιο με τον πηδαλιούχο (διακυβέρνηση). Οι κωπηλάτες είναι όσοι διεκπεραιώνουν τις «καθημερινές διοικητικές εργασίες ενός οργανισμού» (Παπαδημητρίου & Αναγνωστόπουλος, 2021, σελ. 32) ενώ οι πηδαλιούχοι είναι τα μέλη-εθελοντές (εφόσον πρόκειται για μη κερδοσκοπικό οργανισμό) του συμβουλίου που «ορίζουν την κατεύθυνσή» του (Παπαδημητρίου & Αναγνωστόπουλος, 2021, σελ. 32). Τόσο η κωπηλασία (διοίκηση) όσο και η πηδαλιούχηση (διακυβέρνηση) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο καθώς χωρίς τους κωπηλάτες το σκάφος δεν μπορεί να κινηθεί και δίχως τους πηδαλιούχους δεν μπορεί να έχει κατεύθυνση, με αποτέλεσμα να πλέει χωρίς έλεγχο. Συνεπώς, ο τρόπος για να λειτουργήσει επιτυχώς ένας αθλητικός οργανισμός είναι τόσο τα διοικητικά συμβούλια (διακυβέρνηση) όσο και η έμμισθη διοίκηση (διοίκηση) να κατανοούν τους στόχους του οργανισμού και να αποδίδουν στον ρόλο τους (Παπαδημητρίου & Αναγνωστόπουλος, 2021).

Οι Henry και Lee, 2004, όπ. ανάφ. στους Παπαδημητρίου και Αναγνωστόπουλο, 2021, βασιζόμενοι στον Leftwich, 1994, προσέγγισαν τη διακυβέρνηση του αθλητισμού σε τρία επίπεδα: τη συστημική, την πολιτική και την οργανωσιακή διακυβέρνηση. Η συστημική διακυβέρνηση σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά του αθλητικού οικοσυστήματος στο σύνολο του και στη συνεργασία των φορέων μεταξύ τους προς όφελος του αθλητισμού (Παπαδημητρίου & Αναγνωστόπουλος, 2021). Η πολιτική διακυβέρνηση έχει να κάνει με το κράτος και τον τρόπο που αυτό παρεμβαίνει/προτρέπει τους αθλητικούς οργανισμούς να δράσουν και να λειτουργήσουν. Ορισμένοι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι γιατί διακυβεύονται προκλήσεις όπως η διαφθορά, το ξέπλυμα χρημάτων, η βία ή το παράνομο στοίχημα. Η οργανωσιακή διακυβέρνηση αποτελεί μια «κανονιστική προσέγγιση» (Παπαδημητρίου & Αναγνωστόπουλος, 2021, σελ. 48) που αποζητά από τους αθλητικούς

οργανισμούς να ακολουθούν ορθές πρακτικές καθώς αυτό έχει αντίκτυπο στον τρόπο διοίκησής τους.

Τα τρία προαναφερθέντα επίπεδα προσφέρουν ένα πλαίσιο που βοηθά στην κατανόηση του σύγχρονου αθλητικού οικοσυστήματος. Σύμφωνα με τους Παπαδημητρίου και Αναγνωστόπουλο, 2021, σελ.28, «η γιγάντωση του αθλητισμού, τα μεγάλα οικονομικά μεγέθη, οι αθλητές παγκόσμιας εμβέλειας, οι υγειονομικές κρίσεις (π.χ. COVID-19), όπως φυσικά και τα συχνά σκάνδαλα, είχαν μεγάλες επιπτώσεις στη διακυβέρνηση των αθλητικών οργανισμών». Επομένως, οι μεταβαλλόμενες συνθήκες της πραγματικότητας δημιουργούν νέες προκλήσεις για τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων, τα έμμισθα στελέχη, τις κυβερνήσεις και τα ενδιαφερόμενα μέρη που καλούνται να συνεργαστούν στην αθλητική βιομηχανία.

Προκειμένου να εξασφαλίζεται η προσφορά καλών υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο αλλά και να παραμένει ο αθλητικός οργανισμός βιώσιμος, φαίνεται πως είναι σημαντικό να περατώνονται κάποιες υποχρεώσεις από πλευράς διοίκησης. Ορισμένες από αυτές, σύμφωνα με τους Farmer et. al., 2006, είναι:

- συντήρηση της αθλητικής εγκατάστασης και του εξοπλισμού
- στελέχωση με εκπαιδευμένο προσωπικό που να ανταποκρίνεται στις συνθήκες
- παροχή υπηρεσιών και εξυπηρέτηση των χρηστών
- περάτωση των οικονομικών υποχρεώσεων της εγκατάστασης
- εκπόνηση εσωτερικού κανονισμού, η άσκηση καθηκόντων που να βασίζεται στη φιλοσοφία της εγκατάστασης
- διατήρηση των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας, τόσο για τους χρήστες όσο και για τους εργαζόμενους

Επιπλέον, η λειτουργία των αθλητικών εγκαταστάσεων διευκολύνεται με την ύπαρξη ορισμένων παραμέτρων όπως η φιλοσοφία της διοίκησης, οι στρατηγικοί στόχοι, οι κανονισμοί, ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας, οι πάγιες λειτουργικές διαδικασίες και το οργανόγραμμα (Farmer et. al., 2006).

1.5 Θέματα ασφάλειας στις αθλητικές εγκαταστάσεις

Σημαντική παράμετρος για χώρους με μεγάλη συγκέντρωση κόσμου και υψηλή επισκεψιμότητα, είναι η ασφάλεια. Ως πρώτη απόδοση της σημασίας του όρου θα μπορούσε να θεωρηθεί «η κατάσταση στην οποία δεν υπάρχουν κίνδυνοι, όπου αισθάνεται κανείς ότι δεν απειλείται», Μπαμπινιώτης, 2002, σελ. 305, ενώ ως δεύτερη απόδοση «η αποτροπή κινδύνου ή απειλής, η εξασφάλιση σιγουριάς και βεβαιότητας». Οι μελετητές Majd, Kashi, Abdolmaleki και Khodayari, 2021, σελ. 594 υποστηρίζουν πως στην γενικευμένη έννοια της ασφάλειας μπορεί να συμπεριληφθεί πληθώρα πιο συγκεκριμένων αισθημάτων και για λόγους διευκόλυνσης ομαδοποιούν τις ποικίλες έννοιες με τα ιδιαίτερά τους χαρακτηριστικά στην «ολότητα» της έννοιας της ασφάλειας. Σε κάθε περίπτωση, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε πως η ύπαρξη της συνεπάγεται απουσία απειλών, κινδύνων, διασφάλιση της ειρήνης, της ηρεμίας και της σωματικής αρτιμέλειας (ακεραιότητας).

Οι επικίνδυνες καταστάσεις «ενυπάρχουν σε όλο το φάσμα του ανθρώπινου περιβάλλοντος και, κατά συνέπεια, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των δραστηριοτήτων άθλησης και αναψυχής» (Farmer et. al., 2006, σελ. 139). Ασφάλεια συνεπώς στους αθλητικούς χώρους, σημαίνει ότι τα αθλητικά γεγονότα είναι απαλλαγμένα από οποιουδήποτε είδους απειλή και κίνδυνο (Majd et. al., 2021). Όταν μια εγκατάσταση από κατασκευής της πληροί ορισμένες προϋποθέσεις, για παράδειγμα διαθέτει ικανοποιητικό αριθμό εισόδων και εξόδων για πιθανή εκκένωση, υπάρχει πρόσβαση των οχημάτων στο εσωτερικό για περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης ή επισκευών, διαθέτει ικανοποιητικές μεθόδους πυρασφάλειας και έχει στο χώρο ευκρινή/κατατοπιστική σήμανση, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες να διαχειριστεί αποτελεσματικότερα καταστάσεις που δυνητικά «εγκυμονούν» κινδύνους (Farmer et. al., 2006). Οι Abdolmaleki και Khodayari, 2021, μελετώντας την ασφάλεια σε αθλητικές εγκαταστάσεις στο Ιράν, αναφέρουν πως η ασφάλεια αποτελεί συνδυασμό παραγόντων που προκύπτουν από το στάδιο πριν την κατασκευή της αθλητικής εγκατάστασης, κατά την κατασκευή της αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας της. Ειδικά για την τελευταία, ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας φαίνεται πως είναι καθοριστικός για τον τρόπο αντιμετώπισης ειδικών καταστάσεων και περιπτώσεων έκτακτης ανάγκης. Από αυτόν θα εξαρτηθούν οι ενέργειες, ο τρόπος δράσης, οι αρμοδιότητες, η παροχή άμεσης βοήθειας, η ενημέρωση των ειδικών αλλά και η εκπαίδευση των εργαζομένων (Farmer et. al., 2006).

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της FIFA για τα γήπεδα ποδοσφαίρου (Football Stadiums Guidelines 2022-FIFA) η ασφάλεια αποδίδεται με δυο έννοιες, safety και security που σημασιολογικά θεωρούνται ενίοτε συνώνυμες, ωστόσο ανάμεσά τους υπάρχουν διαφορές. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια safety αφορά στον μετριασμό ενδεχόμενων κινδύνων (π.χ. συμπεριφορά του πλήθους), στην προστασία από παράγοντες -τυχαίους ή σκόπιμους- εντός και εκτός γηπέδων, οι οποίοι ενδέχεται να διαταράξουν την ηρεμία ή την υγεία των θεατών, να προκαλέσουν τραυματισμό ή βλάβη, καταστροφές στην φυσική υποδομή του γηπέδου ή στη λειτουργία του. Η έννοια security, εστιάζει περισσότερο σε εξωτερικές απειλές ή κακές συμπεριφορές και στοχεύει στο να εντοπίσει προσχεδιασμένες απειλές (π.χ. τρομοκρατία), να προλάβει την εμφάνισή τους, να τις αποτρέψει και ακόμη να επιβάλλει κυρώσεις, προκειμένου να προστατευθεί τόσο η εγκατάσταση όσο και οι άνθρωποι του (προσωπικό, παίκτες, θεατές). Έκτος από τις δυο αυτές έννοιες, σύμφωνα με τη FIFA, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η εξυπηρέτηση (service), δηλαδή όλα τα μέτρα που χρειάζονται προκειμένου η εμπειρία των θεατών στο γήπεδο να είναι θετική. Η ισορροπία των τριών αυτών παραμέτρων αποτελεί το ζητούμενο για την FIFA (<https://stadiums.fifa.com/>). Δηλαδή, οι πολιτικές ασφάλειας (safety management) για την προστασία των παρευρισκομένων, σε συνδυασμό με την διαχείριση της ασφάλειας (security management) ως μέτρο πρόληψης σε περίπτωση σκόπιμων απειλών, φαίνεται πως θα πρέπει να λειτουργούν αρμονικά κατά τη διάρκεια εξυπηρέτησης του κοινού (service) στο χώρο, προκειμένου το γήπεδο να αποτελεί φιλόξενο και ευχάριστο περιβάλλον.

Τόσο στους κανονισμούς της FIFA (Football Stadiums Guidelines 2022-FIFA, FIFA Stadium Safety and Security Regulations 2012) όσο και στους κανονισμούς της UEFA (UEFA Safety and Security Regulations 2019), γίνεται λόγος για τη σπουδαιότητα της παρουσίας φροντιστών ασφαλείας (stewards). Πρόκειται για κατάλληλα εκπαιδευμένα και εξοπλισμένα άτομα (<https://sgsa.org.uk/stewarding/>) που συνεισφέρουν στην ασφάλεια και στην φιλοξενία του χώρου, καθώς αποτελούν τον «συνδετικό κρίκο» ανάμεσα στη διοίκηση του γηπέδου και των θεατών. Δηλαδή –μεταξύ άλλων- διευκολύνουν την επικοινωνία, ενθαρρύνουν τη συμμόρφωση με την πολιτική ασφάλειας του χώρου και προσπαθούν να μειώσουν τις εντάσεις.

Εκτός όμως από την παρουσία των stewards και του προσωπικού ασφαλείας του γηπέδου, σημαντική παράμετρος για την ύπαρξη ασφάλειας φαίνεται πως είναι και η συνεργασία με

δημόσιους φορείς όπως υγειονομικές, αστυνομικές και πυροσβεστικές υπηρεσίες, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Επίσης, οι εκάστοτε εθνικές υπηρεσίες ασφάλειας μπορούν να λειτουργήσουν συνεργατικά με τις διοικήσεις των αθλητικών εγκαταστάσεων, καθώς υπάρχουν διάφορα είδη απειλών. Αυτό είναι και ανάλογο του αθλητικού γεγονότος που λαμβάνει χώρα (π.χ. επίσημος αγώνας μεγάλου ενδιαφέροντος/παρουσία πολιτικών αρχηγών). Προκειμένου όμως να υπάρχει συντονισμός στην προσπάθεια διαχείρισης ενός δυσάρεστου γεγονότος, ένα εργαλείο που βοηθάει στη διαχείριση της ασφάλειας είναι η αξιολόγηση κινδύνου (risk assessment) από την πλευρά της διοίκησης. Το risk assessment αποτελεί το «σημείο εκκίνησης για επιχειρησιακά σχέδια, πολιτικές και διαδικασίες» που αφορούν στην καθημερινή λειτουργία του γηπέδου αλλά επίσης συνιστά και «τη βάση για την αναμενόμενη ανταπόκριση σε τυχόν περιστατικά ή εξαιρέσεις από τακτικές λειτουργίες» (Football Stadiums Guidelines 2022-FIFA, σελ. 174).

Σχετικά με τις καθημερινές λειτουργίες, η ανώτερη διοίκηση της αθλητικής εγκατάστασης εφαρμόζει πολιτικές. Πρόκειται δηλαδή για επίσημες δηλώσεις που θα πρέπει να ακολουθηθούν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων, προκειμένου να υπάρχει εύρυθμη λειτουργία και σωστή διαχείριση του γηπέδου ("Football Stadiums Guidelines 2022"-FIFA). Οι πολιτικές εφαρμόζονται μέσω της τήρησης συγκεκριμένων διαδικασιών από το προσωπικό και θα πρέπει να αναθεωρούνται και να ανανεώνονται. Σύμφωνα με τη FIFA είναι σημαντικό, τόσο οι πολιτικές όσο και οι διαδικασίες να είναι «καλά τεκμηριωμένες», «κατανοητές από όλους τους εμπλεκόμενους» και «εγκεκριμένες από τα ανώτερα στελέχη» (Football Stadiums Guidelines 2022-FIFA, σελ. 166). Σχετικά με την εκδήλωση γεγονότος που παρεκκλίνει από τις τακτικές λειτουργίες και συνιστά κατάσταση έκτακτης ανάγκης, τότε η διοίκηση του γηπέδου και οι συνεργαζόμενοι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να ακολουθήσουν κοινή πολιτική αντιμετώπισης του ζητήματος και κατόπιν συνεννόησης να γίνουν οι ενέργειες συντονισμένα.

Σημαντικός παράγοντας για την ασφάλεια, είναι οι επιθεωρήσεις και οι τακτικές δοκιμές στην αθλητική εγκατάσταση, πριν, κατά τη διάρκεια αλλά και μετά το πέρας του αθλητικού γεγονότος. Θα πρέπει δηλαδή η εγκατάσταση και οτιδήποτε συνιστά εξοπλισμό της, να πιστοποιείται προκειμένου να εξασφαλίζονται τα επίπεδα ασφάλειας ("Football Stadiums Guidelines 2022"-FIFA). Ορισμένα παραδείγματα είναι ο έλεγχος των διαδρομών κυκλοφορίας, των περιστροφικών πυλών εισόδου του πλήθους, το κλειστό

κύκλωμα τηλεόρασης (CCTV Monitoring) όπως και οι πηγές ενέργειας της εγκατάστασης (και οι εφεδρικές) ("Football Stadiums Guidelines" 2022-FIFA).

1.6 Παράγοντες που μπορούν να απειλήσουν την ασφάλεια στα γήπεδα ποδοσφαίρου

Οι αιτίες που μπορούν να απειλήσουν την ασφάλεια σε ένα γήπεδο ποδοσφαίρου είναι ποικίλες. Μια από αυτές είναι οι κατασκευαστικές αστοχίες και η κακή συντήρηση. Οι εξέδρες για παράδειγμα που φιλοξενούν τους θεατές θα πρέπει να είναι κατάλληλα σχεδιασμένες και σωστά συντηρημένες προκειμένου να χρησιμοποιηθούν. Διαφορετικά, ελλοχεύει ο κίνδυνος να απειλήσουν τις ζωές των θεατών λόγω πιθανής κατάρρευσης ή υποχώρησης τμήματός τους. Επίσης οι διαστάσεις των διαδρόμων διαφυγής θα πρέπει να είναι σύμφωνα με τα προβλεπόμενα πρότυπα καθώς μπορούν να αποτελέσουν δυνητικά χώρους συνωστισμού. Η εγκατάσταση θα πρέπει να προσφέρει τα απαραίτητα για τη διαχείριση οποιασδήποτε απειλής που εκδηλώνεται και γι αυτό οι κανονισμοί ασφάλειας σταδίων της FIFA (FIFA Stadium Safety and Security Regulations) αναφέρουν πως ο σχεδιασμός και οι κατασκευαστικές εργασίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για ένα γήπεδο και μάλιστα καθορίζουν και τη διάρκεια ζωής του.

Η λήψη λανθασμένων αποφάσεων-εντολών και η ελλιπής συνεργασία είναι μια ακόμα αιτία που δύναται να προκαλέσει κινδύνους στα γήπεδα. Η μη εφαρμογή των κανόνων διαχείρισης της ασφάλειας για παράδειγμα από το προσωπικό του γηπέδου ή κάποια σημαντική παράβλεψη. Επίσης, δεδομένου ότι στα γήπεδα συνεργάζονται διάφοροι φορείς (διοίκηση και προσωπικό ασφάλειας του γηπέδου, αστυνομία, πυροσβεστική, φορείς από τον χώρο της υγείας), υπάρχει ο κίνδυνος κατά τη διάρκεια έκτακτης ανάγκης να μην υπάρξει αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ τους. Αυτό μπορεί να συμβεί για παράδειγμα λόγω σφαλμάτων κατά την επικοινωνία ή λόγω έλλειψης προσχεδιασμού των δράσεων. Το αποτέλεσμα μπορεί να οδηγήσει στην ταυτόχρονη «άναρχη» δράση του καθενός από τους φορείς ή στην λήψη λάθος αποφάσεων λόγω ασυνεννοησίας.

Επιπλέον, η είσοδος και έξοδος των θεατών, όπως επίσης και η συνολική χωρητικότητα είναι παράγοντες που ενδέχεται να απειλήσουν την ασφάλεια σε περίπτωση παραμέλησής τους. Η άτακτη μαζική είσοδος, η επανείσοδος, η άτακτη φυγή και ο συνωστισμός στα σημεία υποδοχής και αποχώρησης είναι υπαρκτά ενδεχόμενα κινδύνου και σύμφωνα με τους κανονισμούς της FIFA και της UEFA θα πρέπει να ελέγχονται. Ο τελικός υπολογισμός της μέγιστης ασφαλούς χωρητικότητας ενός γηπέδου, σύμφωνα με τη FIFA

(Stadium Safety and Security Regulations 2012), σχετίζεται με τέσσερις παραμέτρους: τον αριθμό των ατόμων που μπορούν συνολικά να φιλοξενηθούν με ασφάλεια, την ικανότητα εισόδου ατόμων από τους περιστροφικούς πυλώνες (τουρνικέ) σε διάστημα μιας ώρας, την ικανότητα ασφαλούς εξόδου υπό νορμάλ συνθήκες εντός χρονικού πλαισίου που δεν ξεπερνά τα δέκα λεπτά και την ικανότητα εκκένωσης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Στους κανονισμούς της UEFA (UEFA Safety and Security Regulations 2019) στο άρθρο 30 σχετικά με το άνοιγμα των θυρών των γηπέδου, εντάσσεται και η στρατηγική διαχωρισμού του κόσμου εκτός του γηπέδου.

Οι μη ελεγχόμενες ανοικτές ή κλειστές θύρες στα γήπεδα θα αναφερθούν χωριστά από την προηγούμενη αιτία πρόκλησης κινδύνων- αν και συσχετίζονται- καθώς αποτελούν απειλή για την ασφάλεια που έχει στερήσει από το άθλημα πολλούς φιλάθλους. Εδώ γίνεται λόγος για τις μη ελεγχόμενες θύρες που δεν έχουν απαραίτητα σχέση με τον επίσημο έλεγχο κατά την είσοδο/έξοδο, αλλά σχετίζονται περισσότερο με σφάλματα των διοικήσεων σχετικά με τη διαχείριση του πλήθους. Οι κλειστές θύρες μπορούν να δημιουργήσουν συνωστισμό, πανικό, ποδοπάτημα-σύνθλιψη, ασφυξία, ακόμη και απώλεια ζωών, ενώ οι ανοιχτές θύρες μπορούν να προκαλέσουν μη ελεγχόμενη είσοδο ανθρώπων και να απειλήσουν τους νόμιμα παρευρισκόμενους θεατές λόγω αδυναμίας χωρητικότητας.

Η απουσία ελέγχου των θεατών κατά την είσοδό τους στο γήπεδο, όπως επίσης και των αντικειμένων που φέρουν συνιστά επίσης αιτία απειλής της ασφάλειας, λόγω του κινδύνου εισαγωγής στο γήπεδο επικίνδυνων υλικών όπως όπλων, μαχαιριών, εκρηκτικών μηχανισμών, αλκοόλ και παράνομων ουσιών.

Η ελλιπής σήμανση είναι μια ακόμη παράμετρος που ελλοχεύει κινδύνους καθώς ενδέχεται να αποπροσανατολίσει το φίλαθλο κοινό και να προκαλέσει σύγχυση οδηγώντας το σε αδιέξοδο ή εμπόδια. Η FIFA υποστηρίζει πως τα σήματα ασφάλειας θα πρέπει να διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες: απαγορευτικά σήματα, προειδοποιητικά σήματα, υποχρεωτικές πινακίδες, πινακίδες έκτακτης ανάγκης και πινακίδες πυροσβεστικού εξοπλισμού. Όλες οι ανωτέρω κατηγορίες θα πρέπει να είναι κατανοητές, ορατές, επαρκώς φωτισμένες και όπου είναι δυνατόν εικονογραφημένες, ώστε να γίνονται διεθνώς αντιληπτές.

Η ανάρμοστη συμπεριφορά φιλάθλων μπορεί επίσης να απειλήσει την ασφάλεια των παρευρισκόμενων σε γήπεδα ποδοσφαίρου. Η FIFA ζητά από τους διοργανωτές

ποδοσφαιρικών δρώμενων εγγυήσεις σχετικά με απαράδεκτες συμπεριφορές όπως λεκτική βία, ρατσιστικές προσβολές και εν γένει ενέργειες με επιθετικό και προκλητικό τρόπο που εκδηλώνονται σε μη αποδεκτό επίπεδο. Οι κίνδυνοι που μπορούν να προκύψουν είναι συμπλοκές μεταξύ φιλάθλων (διαφορετικών ή ίδιων ομάδων) σύγχυση και πανικός στις κερκίδες.

Με αφορμή την ανωτέρω αιτία κινδύνου, θα γίνει αναφορά και στον χουλιγκανισμό, ο οποίος αποτελεί παράγοντα που απειλεί το χώρο του ποδοσφαίρου εδώ και δεκαετίες. Η διάκριση του με την προαναφερθείσα αιτία έγκειται στην πρόθεση, καθώς στην περίπτωση των χουλιγκαν γίνεται λόγος για προσχεδιασμένες καταστροφικές ενέργειες και όχι σε περιπτώσεις διαφωνιών που μπορεί να προκύψουν αυθόρμητα.

Κλείνοντας, η τρομοκρατία αποτελεί αιτία κινδύνου που προβληματίζει όλο και περισσότερο το χώρο του αθλητισμού, ειδικά τα τελευταία χρόνια, ενώ απειλές για την ασφάλεια ενδέχεται να προκύψουν και λόγω καιρικών συνθηκών.

Η ασφάλεια είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας για τη λειτουργία ενός γηπέδου και η εγγύησή της όπως και η ευημερία «όλων των θεατών, των παικτών, των επισήμων και του προσωπικού πρέπει να έχει πρωταρχική προτεραιότητα» (Football Stadiums Guidelines 2022-FIFA, σελ.172). Τα δυσάρεστα γεγονότα του παρελθόντος, σύμφωνα με τη FIFA, έχουν διδάξει πως η ασφάλεια είναι μια θεματική που θα πρέπει διαρκώς να επανεξετάζεται και να μην υπάρχει ως προς αυτήν κανένας εφησυχασμός. Δεδομένου λοιπόν ότι αποτελεί πάντα επίκαιρο αλλά και μείζον ζήτημα, η παρούσα εργασία στρέφεται προς αυτή την κατεύθυνση.

2. Λειτουργικοί ορισμοί

Ασφάλεια: Το σύνολο των μέτρων που έχουν ως στόχο την πρόληψη, την αποτροπή και την τιμωρία οποιασδήποτε μορφής βίας και υπερβολής σε αγώνες ποδοσφαίρου. Τα μέτρα αφορούν τόσο εντός, όσο και εκτός του γηπέδου και σχετίζονται –μεταξύ άλλων- με την εκτίμηση του κινδύνου, τη συνεργασία των αρμόδιων φορέων και την επιβολή κυρώσεων (Tomás Boticario, 2018).

Αθλητική εγκατάσταση: Σύμφωνα με τον Ενιαίο Κανονισμό Ασφάλειας Αθλητικών Εκδηλώσεων ως αθλητική εγκατάσταση ορίζεται ως σύνολο των κτιριακών εγκαταστάσεων και υποδομών καθώς και η περιβάλλουσα περιοχή τους. Συνεπώς ως

αθλητική εγκατάσταση ποδοσφαίρου ορίζεται η ανάλογη εγκατάσταση που προορίζεται να φιλοξενήσει ποδοσφαιρικούς αγώνες.

Φίλαθλοι: Τα άτομα που αγαπούν τον αθλητισμό (Μπαμπινιώτης, 2002) και κατ'έπекταση αυτοί που είναι σύμφωνοι με τα ιδεώδη και τις αρχές του αθλητισμού.

Θεατές: Ως θεατής, σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, σελ. 742, 2002, ορίζεται «αυτός που παρακολουθεί θέαμα το οποίο απευθύνεται σε κοινό».

Πλήθος: Η συγκέντρωση πολλών ανθρώπων (Μπαμπινιώτης, 2002).

Κατάσταση έκτακτης ανάγκης: Η σημασία της λέξης έκτακτος προσδιορίζεται ως μια κατάσταση που συμβαίνει σε ειδικές περιπτώσεις, που γίνεται εκτός προγράμματος και όσων προβλέπονται κανονικά (Μπαμπινιώτης, 2002). Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης δηλαδή περιγράφει μια συνθήκη σοβαρή και δυνητικά επικίνδυνη που συμβαίνει ξαφνικά και απροσδόκητα και χρειάζεται γρήγορη δράση για την αποφυγή ή τον περιορισμό της.

Διαχείριση κινδύνου: είναι «η συνολική διαδικασία αξιολόγησης και ελέγχου των κινδύνων μέσα σε ένα οργανωτικό περιβάλλον και περιλαμβάνει τις υπό-διαδικασίες εκτίμησης κινδύνου και μετριασμού κινδύνου» (Fuller & Drawer, σελ. 349, 2004).

Χούλιγκανς: Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, σελ. 1960, 2002, ως χούλιγκαν περιγράφεται «ο φανατικός οπαδός αθλητικού σωματείου, που συχνά μετέχει μαζί με άλλους σε έκτροπα πριν, μετά και κατά τη διάρκεια των αγώνων εις βάρος της αντίπαλης ομάδας, των οπαδών της ή/και σε καταστροφή δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας».

Παραβατική συμπεριφορά: Η παραβατική συμπεριφορά συχνά εκδηλώνεται με καταστροφή περιουσίας (όπως κλοπές, επιθετική συμπεριφορά, βανδαλισμοί) και συνεπάγεται έλλειψη ορίων και παράβαση κοινωνικών κανόνων (Μπάρδα, 2016).

Διαχείριση πλήθους: Οι ενέργειες για την ασφαλή είσοδο, έξοδο και μετακίνηση των θεατών (Farmer, et. al., 2006).

Έλεγχος πλήθους: Οι ενέργειες για την καταστολή και των περιορισμό παραβατικής συμπεριφοράς του πλήθους (Farmer, et. al., 2006).

3. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας οριοθετημένης ανασκόπησης ήταν η διερεύνηση των θεμάτων ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου μέσα από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας.

3.1 Ερευνητικά ζητήματα

Από τον σκοπό μελέτης ανέκυψαν δυο ερευνητικά ζητήματα, με βάση τα οποία πραγματοποιήθηκε η επιλογή των μελετών και οι οποίες οδήγησαν σε αποδοτικότερη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας:

Ερώτημα 1: Ποια είναι τα αίτια που διαταράσσουν την ασφάλεια σε γήπεδα ποδοσφαίρου; Υπάρχουν μελέτες που προσδιορίζουν αυτά τα αίτια;

Ερώτημα 2. Το φαινόμενο του χουλιγκανισμού και οι παραβατικές συμπεριφορές μπορούν να προκαλέσουν σοβαρά θέματα ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου που εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία τους. Υπάρχουν μελέτες που προσδιορίζουν αυτή την παραβατικότητα;

3.2 Πρωτοτυπία της έρευνας

Η πρωτοτυπία της παρούσας μελέτης έγκειται στη συλλογή δεδομένων περί διατάραξης της ασφάλειας σε γήπεδα ποδοσφαίρου και του φαινομένου του χουλιγκανισμού στην τελευταία 10ετία, ώστε να υπάρχει δυνατότητα σύγκρισης με τα προγενέστερα έτη για τον καλύτερο σχεδιασμό αποτροπής τους.

3.3 Περιορισμοί της έρευνας

Στην παρούσα ανασκοπική μελέτη εξαιρέθηκαν από τα αποτελέσματα περιστατικά διατάραξης της ασφάλειας που δεν διασταυρώθηκε η ύπαρξή τους. Επίσης, ανάμεσα στις μελέτες, ο αριθμός των θυμάτων και των τραυματιών παρουσίαζε μικρές αποκλίσεις. Επίσης, η παρουσίαση των αιτιών που οδηγούν τους ανθρώπους να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά, βασίστηκε σε δυο μελέτες, συνεπώς η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος αυτού θα συνεισέφερε στη διαμόρφωση μιας πιο πλήρους εικόνας. Επιπρόσθετα, τα

περιστατικά διατάραξης της ασφάλειας που παρατέθηκαν, στηρίχθηκαν σε μελέτες με χρονικό περιορισμό δημοσίευσης (2011-2022) και γλώσσας (ελληνικά, αγγλικά, ισπανικά), επομένως αναπόφευκτα περιορίζουν τη δυνατότητα γενίκευσης και οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα ευρήματα της παρούσας μελέτης αποτελούν κομμάτι ενός μεγαλύτερου συνόλου.

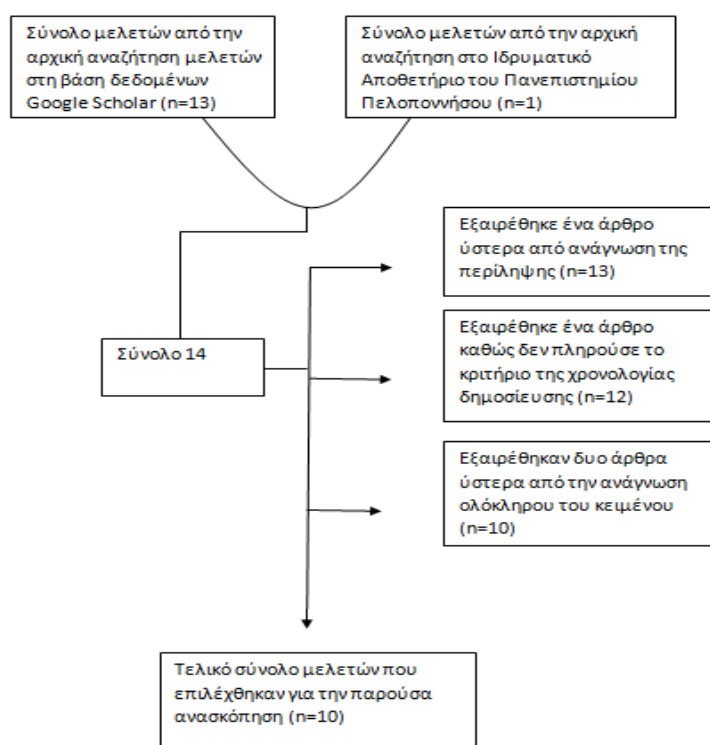
3.4 Μέθοδος της έρευνας

Για την κάλυψη του σκοπού της συγκεκριμένης μελέτης εφαρμόστηκε οριοθετημένη ανασκόπηση γιατί αποτελεί μια μορφή σύνθεσης γνώσης που εξετάζει ένα ερευνητικό ερώτημα με σκοπό τη χαρτογράφηση βασικών εννοιών, τύπων αποδεικτικών στοιχείων και κενών στην έρευνα.

Η βιβλιογραφική αναζήτηση επιστημονικών μελετών έγινε στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων Google Scholar και στο Ιδρυματικό Αποθετήριο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η στρατηγική αναζήτησης βασίστηκε στη χρήση των ακόλουθων όρων (λέξεις - κλειδιά): «ασφάλεια», «αθλητικά γεγονότα», «ποδόσφαιρο», «safety», «sports stadia», «tragedies», «football», «security», «measures», «violence», «soccer», «football fandom», «fútbol», «seguridad», «violencia» και «hechos-violentos» καθώς και σε συνδυασμούς αυτών.

Το σύνολο των άρθρων που προέκυψαν από την αρχική αναζήτηση και στις δύο βάσεις ήταν 14. Τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού των μελετών ήταν: (α) αναφορά εντός των κειμένων/μελετών περιστατικών ή καταστάσεων που ενέχουν το στοιχείο του κινδύνου και συνδέονται με αθλητικά ποδοσφαιρικά γεγονότα, (β) 2011 έως 2022 ως χρονολογίες δημοσίευσης, (γ) τα Ελληνικά, τα Αγγλικά και τα Ισπανικά ως γλώσσες δημοσίευσης.

Πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση των τίτλων και των περιλήψεων με στόχο τον αποκλεισμό εκείνων που δεν εμφάνιζαν καμία συσχέτιση με το ερευνητικό ερώτημα που είχε τεθεί. Ένα άρθρο αποκλείστηκε ύστερα από την ανάγνωση της περίληψης, ένα απορρίφθηκε καθώς δεν πληρούσε τη χρονολογία δημοσίευσης και δύο απορρίφθηκαν ύστερα από την ανάγνωση ολόκληρου του άρθρου. Στη συνέχεια, ακολούθησε ανάγνωση ολόκληρων των κειμένων των μελετών και αφού ελέγχθηκε ότι πληρούσαν τα κριτήρια ένταξης στην οριοθετημένη μελέτη, εισήχθησαν στην ανασκόπηση 10 μελέτες (Γράφημα 2).

Γράφημα 2. Διάγραμμα ροής της ανασκόπησης

Οι 10 μελέτες που επιλέχθηκαν απαντούσαν στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν από την αρχή για να ικανοποιήσουν τον σκοπό της παρούσας έρευνας. Αφού διαβάστηκαν οι τελικές συμπεριλαμβανόμενες μελέτες, στη συνέχεια παρουσιάστηκαν τα δεδομένα σε πίνακες αναφέροντας τον συγγραφέα, τον τίτλο της μελέτης, το έτος δημοσίευσης, τον σκοπό της μελέτης, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Από τη διαδικασία αυτή προέκυψε ο πίνακας 1, μετά την παράθεση των αποτελεσμάτων.

4. Αποτελέσματα

Οι έρευνες που αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης ήταν συνολικά δέκα (10). Οι πέντε (5) αφορούσαν σε ποδοσφαιρικά γεγονότα στα οποία διαταράχθηκε η ασφάλεια λόγω δυσάρεστων γεγονότων που προκλήθηκαν από κάποιου είδους αναταραχή. Οι υπόλοιπες πέντε (5) μελέτες πραγματεύονται επίσης αθλητικούς ποδοσφαιρικούς αγώνες στους οποίους εκδηλώθηκαν απρόσμενα ζητήματα ασφάλειας με συγκεκριμένο όμως παράγοντα πρόκλησης της αναταραχής τη βία και τον χουλιγκανισμό.

4.1 Περιστατικά διατάραξης της ασφάλειας σε γήπεδα ποδοσφαίρου

Σύμφωνα με τις έρευνες που μελετήθηκαν υπάρχουν ποικίλοι λόγοι που έχουν διαταράξει την ασφάλεια σε γήπεδα ποδοσφαίρου στο παρελθόν, όπως για παράδειγμα οι συμπλοκές και οι διαμάχες. Στη μελέτη των Κατσαβούνη και Ρόζενμπεργκ, 2016, και στην έρευνα του ElShawarby, 2015, γίνεται λόγος για τον προκριματικό αγώνα ποδοσφαίρου για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Τόκιο ανάμεσα στην Αργεντινή και το Περού στο Εθνικό Στάδιο της Λίμα. Πιο συγκεκριμένα, στον εν λόγω αγώνα, στις 24 Μαΐου 1964 ξέσπασε συμπλοκή με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους πάνω από 300 οπαδοί. Σύγκρουση μεταξύ αντίπαλων φιλάθλων συνέβη και στο Kayseri Ataturk Stadium στην Τουρκία, στις 17 Σεπτεμβρίου 1967, όπου η χρήση όπλων και μαχαιριών (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016), είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο περισσότερων από 40 ανθρώπων. Περιπτώσεις συμπλοκών συνέβησαν στην πόλη Salvador της Βραζιλίας το 1971 και στη Νιγηρία το 1979 (ElShawarby, 2015). Αντιπαράθεση οπαδών της Legia Warsaw και της Lech Poznań συνέβη σε αγώνα για το κύπελλο Πολωνίας στις 9 Μαΐου 1980. Ο αριθμός των θυμάτων παραμένει αμφιλεγόμενο ζήτημα που δεν έχει αποσαφηνιστεί μέχρι σήμερα (Pieriora, Sikorski & Supinsky, 2019). Επίσης, στην πόλη Cali της Κολομβίας το 1982, ξέσπασε συμπλοκή ανάμεσα σε οπαδούς που είχαν καταναλώσει αλκοόλ κατά τη διάρκεια του αγώνα (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Ο τελικός κυπέλλου Πρωταθλητριών ομάδων Ευρώπης στις 29 Μαΐου 1985 ανάμεσα στην Liverpool και τη Juventus, η γνωστή και ως τραγωδία του Heysel, αποτελεί ιδιαιτέρως δημοφιλή περίπτωση ποδοσφαιρικής συμπλοκής φιλάθλων, όχι μόνο λόγω του απολογισμού θυμάτων και τραυματιών, αλλά γιατί αποτελεί ένα από τα χειρότερα ποδοσφαιρικά δυστυχήματα του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου. Ώρες πριν από την έναρξη του αγώνα είχαν σημειωθεί επεισόδια στην πόλη των Βρυξελλών (Melchor-Chávez, Melchor-Dorantes, Flores-Jiménez, Rodríguez-Moreno & Vázquez-Alamilla, 2020) καθώς ανάμεσα στους επισκέπτες της πόλης για τη θέαση του

αγώνα βρίσκονταν και άτομα από τα δυο πιο βίαια κλαμπ οπαδών στην Ευρώπη: οι αγγλικοί Hooligans και οι ιταλικοί Ultras. Πριν την έναρξη του αγώνα, φίλοι της Liverpool έσπασαν τα προστατευτικά κιγκλιδώματα (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016) και στρίμωξαν τους οπαδούς της Juventus στα όρια της κερκίδας τους με την ουδέτερη ζώνη. Ο προστατευτικός τοίχος που βρίσκονταν εκεί κατέρρευσε (Melchor-Chávez et. al., 2020) δημιουργώντας ταραχή, συνωστισμό και ποδοπάτημα των οπαδών με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να μην καταφέρουν να διαφύγουν από τη «χιονοστιβάδα» (Melchor-Chávez et. al., 2020, σελ. 38). Σύμφωνα με τους ίδιους μελετητές, παράγοντες που επηρέασαν την έκβαση του γεγονότος ήταν οι περιορισμένες αστυνομικές δυνάμεις που είχαν δημιουργήσει προστατευτική γραμμή διαχωρισμού των οπαδών όσο και οι ανεπαρκείς δυνάμεις ασφαλείας και έκτακτης ανάγκης. Συμπλοκή σημειώθηκε και στο στάδιο Orpenheimer της πόλης Orkney στη Νότια Αφρική το 1991 (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016; ElShawarby, 2015), όπου πληροφορίες αναφέρουν πως το συμβάν προκλήθηκε κατόπιν επίθεσης με μαχαίρι από οπαδό (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Ανάλογα περιστατικά διαμάχης συνέβησαν στην πρωτεύουσα της Κένυας το 1991 και της Ζάμπιας το 1996 (ElShawarby, 2015). Παραμένοντας στην Αφρική, συγκεκριμένα στη Γκάνα και το Accra Sports Stadium, στις 9 Μαΐου 2001, οπαδοί μετά τη λήξη του αγώνα ξεκίνησαν συμπλοκή, στην οποία η αστυνομία απάντησε με χρήση δακρυγόνων. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί άτακτη φυγή και συνωστισμός σε κλειστές θύρες (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ) που οδήγησε σε απώλειες ζωών. Συμπλοκές φιλάθλων σημειώθηκαν και στη Λιβερία το 2008, όπως και στο Stade Félix-Houphouët-Boigny Stadium της Ακτής Ελεφαντοστού το 2009 (ElShawarby, 2015). Η περίπτωση του Port Said Stadium στην Αίγυπτο την 1 Φεβρουαρίου 2012 (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016) αποτελεί ένα ακόμα παράδειγμα διαμάχης φιλάθλων, η οποία σύμφωνα με τον ElShawarby, 2015, προκλήθηκε-μεταξύ άλλων-και λόγω της τότε επικρατούσας πολιτικής κατάστασης. Η διαμάχη που ξέσπασε το 2014 στο Tata Raphaël Stadium της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, όπως επίσης και η συμπλοκή στο 30 June Stadium στο Κάιρο της Αιγύπτου το 2015, ανάμεσα σε οπαδούς και αστυνομία (ElShawarby, 2015), αποτελούν άλλες δυο περιπτώσεις αυτού του είδους διατάραξης της ασφάλειας.

Η μαζική είσοδος και έξοδος οπαδών στα γήπεδα ποδοσφαίρου και ο συνεπακόλουθος συνωστισμός, αποτελούν άλλη μια αιτία που έχει οδηγήσει σε απειλή της ασφάλειας. Στις 9 Μαρτίου 1946 στην αθλητική εγκατάσταση Burnden Park, στο Bolton της Αγγλίας, συνέβη ένα από τα πιο δυσάρεστα περιστατικά για το αγγλικό ποδόσφαιρο (Κατσαβούνη

& Ρόζενμπεργκ, 2016). Πάνω από 30 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και περίπου 500 τραυματίστηκαν, όταν στο γήπεδο χωρητικότητας περίπου 85,000 θεατών, προσπάθησαν να εισέλθουν φίλαθλοι χωρίς εισιτήρια, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί συνωστισμός (ElShawarby, 2015). Στο Santiago της Χιλής, στις 30 Μαρτίου 1955, στον αγώνα μεταξύ Αργεντινής και Χιλής, μετά την ήττα της δεύτερης με σκορ 1-0, οπαδοί προσπάθησαν να εισβάλουν, με αποτέλεσμα 6 άνθρωποι να χάσουν τη ζωή τους (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016; ElShawarby, 2015). Μετά το συμβάν το 1902 που θα αναφερθεί αργότερα, στο Ibrox Park της Γλασκώβης θα ξανά λάβει χώρα ένα ακόμα δυσάρεστο γεγονός. Το 1971 σε αγώνα μεταξύ Celtic και Rangers, οι φιλοξενούμενοι θα σκοράρουν λίγο πριν τη λήξη του αγώνα, με αποτέλεσμα κάποιοι από τους φίλους της γηπεδούχου ομάδας να αρχίζουν να αποχωρούν από το γήπεδο. Η ισοφάριση ωστόσο, θα κάνει τους φιλάθλους να επιστρέψουν από την ίδια θύρα από την οποία εξέρχονταν κόσμος. Αν και ο συνωστισμός ήταν η κύρια αιτία του δυστυχήματος, πληροφορίες κάνουν λόγο και για κατάρρευση των φραγμών σε σημείο του γηπέδου, λόγω ελλιπούς διαχείρισης του πλήθους (Wheatley, 1972, όπ. ανάφ. στους Melrose, Humpton και Manu, 2011). Τρία χρόνια μετά, το 1974 στο Κάιρο της Αιγύπτου προκλήθηκε συνωστισμός σε αγώνα ποδοσφαίρου, λόγω αλλαγής έδρας την τελευταία στιγμή, με αποτέλεσμα το πλήθος να σπεύσει στη νέα τοποθεσία για να εξασφαλίσει θέση, σπάζοντας τοίχο και προστατευτικά κιγκλιδώματα και προκαλώντας απώλεια ανθρώπινων ζωών (ElShawarby, 2015; Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Στο εθνικό στάδιο Luzhniki της Μόσχας το 1982, συνέβη παρόμοιο περιστατικό με αυτό του Ibrox Park το 1971. Άνθρωποι προσπάθησαν να ξανά εισέλθουν στο γήπεδο μετά την ανακοίνωση της ισοπαλίας μεταξύ των ομάδων Spartak Μόσχας και Haarlem της Ολλανδίας με αποτέλεσμα να υπάρξουν θύματα (ElShawarby, 2015; Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Αναγκαστική είσοδος σε γήπεδο συνέβη και το 1985 στην πόλη του Μεξικό (ElShawarby, 2015), όπως επίσης και στο στάδιο Maracana το 1992, όπου κατέρρευσαν τα προστατευτικά κάγκελα εξέδρας και προέκυψε πτώση οπαδών από ύψος, αφού προηγουμένως είχαν εισέλθει περισσότεροι από όσους προέβλεπε η χωρητικότητα του γηπέδου. Στη Γουατεμάλα το 1996 περισσότεροι από 80 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και πάνω από 100 τραυματίστηκαν, όταν προσπάθησαν να εισέλθουν μαζικά στο γήπεδο πριν από προκριματικό αγώνα Παγκοσμίου Κυπέλλου ανάμεσα στη Γουατεμάλα και την Κόστα Ρίκα (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016), ενώ σύμφωνα με τον ElShawarby, 2015, σελ. 32, ο συνωστισμός δημιούργησε «ανθρώπινη χιονοστιβάδα» στις κερκίδες και συμπλοκή. Στις 11 Απριλίου

2001, στο Johannesburg της Νότιας Αφρικής, συγκεντρωμένοι οπαδοί εκτός γηπέδου προσπάθησαν να εισέλθουν, σπάζοντας προστατευτικά φράγματα με αποτέλεσμα να γίνει χρήση δακρυγόνων από την αστυνομία και να επικρατήσει πανικός με κόστος ανθρώπινες ζωές (ElShawarby, 2015; Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016).

Τα κατασκευαστικά λάθη συνιστούν έναν ακόμη λόγο απειλής της ασφάλειας σε ποδοσφαιρικές εγκαταστάσεις σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, στο Ibrox Park της Γλασκώβης στη Σκωτία, στις 5 Απριλίου 1902, σε αγώνα ανάμεσα στη Αγγλία και τη Σκωτία, περίπου 25 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και περισσότεροι από 500 τραυματίστηκαν (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Η αιτία που προκάλεσε το συμβάν ήταν η κατάρρευση ξύλινου τμήματος της δυτικής εξέδρας (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016; ElShawarby, 2015), που επηρεάστηκε από την έντονη βροχόπτωση που συνέβη το προηγούμενο βράδυ. Πτώση τοίχου και πρόκληση ταραχής εκδηλώθηκε και το 1978 σε αγώνα στην Γκάνα (ElShawarby, 2015), όπως επίσης και το 1980 στην πόλη Sincelejo της Κολομβίας, όπου η κατάρρευση εξέδρας, σύμφωνα με τους Κατσαβούνη και Ρόζενμπεργκ, 2016, καταπλάκωσε 222 θεατές. Στην ίδια χώρα το 1981 σε αγώνα ανάμεσα στις ομάδες Deportes Tolima και Deportivo Cali η κατάρρευση τοίχου ήταν πάλι αιτία τραγικού απολογισμού σε ποδοσφαιρικό δρώμενο (ElShawarby, 2015). Κατασκευαστικός παράγοντας διατάραξης της ασφάλειας θεωρείται και η πτώση οροφής στην Αλγερία το 1982, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 10 άνθρωποι, ενώ το 1992 στη Bastia της Γαλλίας, κατάρρευση εξέδρας οδήγησε επίσης σε απολογισμό θυμάτων (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016; ElShawarby, 2015). Χωρίς θύματα φαίνεται πως εκδηλώθηκε κατασκευαστικό λάθος στο Sao Januario Stadium στη Βραζιλία το 2000, ενώ η περίπτωση του Mottaqi Stadium στο Ιράν το 2001 και του Fonte Nova Stadium στη Βραζιλία το 2007, με κατάρρευση οροφής και εξέδρας αντίστοιχα, έρχονται να συμπληρώσουν τις περιπτώσεις κατασκευαστικών λαθών που στέρησαν από το ποδόσφαιρο φιλάθλους (ElShawarby, 2015).

Οι κλειστές αλλά και ανοικτές θύρες αποτελούν επίσης αιτία διατάραξης της ασφάλειας. Η γνωστή τραγωδία «Puerta 12» που συνέβη το 1968 στο Buenos Aires της Αργεντινής, στο ντέρμπι μεταξύ Boca Juniors και River Plate, 74 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους όταν κατά την προσπάθεια αποχώρησής του πλήθους από το γήπεδο ήταν κλειστή η θύρα (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016; ElShawarby, 2015). Στην Ελλάδα, αντίστοιχο περιστατικό αποτελεί η γνωστή τραγωδία της «Θύρας 7». Όπως επιβεβαιώνεται και από

τις μελέτες των ίδιων ερευνητών, στον Πειραιά, στις 8 Φεβρουαρίου 1981, η επιβλητική νίκη του Ολυμπιακού επί της ΑΕΚ με σκορ 6-0 ξεσήκωσε τους οπαδούς οι οποίοι μετά τη λήξη του αγώνα έσπευσαν να φύγουν από τη θύρα 7 προκειμένου να μεταβούν έξω από τη Θύρα 1, για να χειροκροτήσουν τους παίκτες. Ωστόσο η θύρα είτε ήταν κλειστή είτε μερικώς ανοικτή, με αποτέλεσμα να επικρατήσει συνωστισμός και ποδοπάτημα. Ο αριθμός των θυμάτων ήταν 21, ενώ πολλοί άνθρωποι τραυματίστηκαν. Επιπλέον, στην πρωτεύουσα της Ζιμπάμπουε, Harare, το 2000 υπήρξαν επίσης απώλειες, όταν σε προκριματικό αγώνα ποδοσφαίρου, η αστυνομία προσπάθησε να σταματήσει τα επεισόδια που είχαν ξεσπάσει με χρήση δακρυγόνων και οι οπαδοί στην προσπάθειά τους να διαφύγουν, βρήκαν κλειστές θύρες. (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016).

Η ασφάλεια στα γήπεδα ποδοσφαίρου μπορεί να διαταραχθεί από τον συνωστισμό, τόσο ως αιτία πρόκλησης όσο και ως επακόλουθο άλλων παραγόντων. Στην Haiti το 1976, δυσάρεστες συνέπειες προκλήθηκαν από ήχο που παρέπεμπε σε κροτίδα ή πυροβολισμό, και έτσι δημιουργήθηκε πανικός και συνωστισμός στο πλήθος (ElShawarby, 2015). Επίσης, συνωστισμός προκλήθηκε και σε αγώνα στη Μονγκονία της Λιβερίας το 2000 σε προκριματικό αγώνα ανάμεσα στη Λιβερία και την Tchad (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016) αλλά και σε αγώνα το 2001 στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (ElShawarby, 2015).

Τα φυσικά και καιρικά φαινόμενα αποτελούν επίσης παράγοντα που έχει διαταράξει την ασφάλεια σε γήπεδα ποδοσφαίρου κατά το παρελθόν. Οι Κατσαβούνη και Ρόζενμπεργκ, 2016, αναφέρουν την περίπτωση Happy Valley Race Course, στο Χόνγκ Κονγκ που συνέβη στις 26 Φεβρουαρίου 1918. Πιο συγκεκριμένα, ξέσπασε φωτιά με αφορμή εύφλεκτα υλικά, με αποτέλεσμα 590 άνθρωποι να χάσουν τη ζωή τους. Ίσως από τα πιο δημοφιλή παραδείγματα πυρκαγιάς στο χώρο του ποδοσφαίρου αποτελεί το Valley Parade, στην πόλη Bradford της Αγγλίας. Στις 11 Μαΐου 1985 εκδηλώθηκε πυρκαγιά στο γήπεδο που προκλήθηκε από πεταμένο αναμμένο τσιγάρο στις ξύλινες εξέδρες (Murray, 1996, όπ. ανάφ, στον ElShawarby, 2015). Τα θύματα της πυρκαγιάς ήταν 56 ενώ το συμβάν στάθηκε αφορμή για την τροποποίηση του οδηγού ασφάλειας στους αθλητικούς χώρους, Guide to Safety at Sports Grounds, γνωστού και ως Green Guide (Melrose et. al., 2011). Επιπλέον, στην πρωτεύουσα του Νεπάλ, Kathmandu το 1988, 96 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, όταν το πλήθος τράπηκε σε «άτακτη φυγή» (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016 σελ. 619), συναντώντας κλειστές θύρες, με αφορμή έντονη χαλαζόπτωση.

Ο παράγοντας του ανθρώπινου λάθους και της εσφαλμένης διαχείρισης επίσης καθιστούν αβέβαιη την ασφάλεια στα γήπεδα ποδοσφαίρου. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η τραγωδία του Hillsborough που συνέβη στις 15 Απριλίου 1989 στον ημιτελικό κυπέλλου Αγγλίας μεταξύ των ομάδων Liverpool και Nottingham Forest. Περισσότεροι από 90 άνθρωποι ποδοπατήθηκαν όταν άτομο της ασφάλειας άνοιξε θύρα προκειμένου να εξέλθει φίλαθλος, με αποτέλεσμα να εισέλθουν χιλιάδες οπαδοί (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Ενώ ο αγώνας είχε ξεκινήσει, ο συνωστισμός ήταν αφόρητος, αναγκάζοντας «τον κόσμο που είχε εισέλθει νωρίς, να συνθλιφθεί σε φράχτη που έβλεπε στον αγωνιστικό χώρο και στους πλαϊνούς φράχτες» (Melchior-Chávez et. al., 2020, σελ. 39). Σε έρευνα που διεξήχθη μετά την καταστροφή, ανάμεσα στους λόγους που συνετέλεσαν στο δυστύχημα ήταν: ελλιπής επικοινωνία της αστυνομίας εντός και εκτός του γηπέδου, αδυναμία στο σχεδιασμό αλλά και στη διαχείριση εισόδου των θεατών, δομικά ελαττωματικά φράγματα που δυσκόλεψαν τον συνωστισμό που δημιουργήθηκε όπως και ύπαρξη φραγμών που εμπόδιζε την είσοδο των θεατών στο γήπεδο, προκειμένου να σωθούν (Melrose et. al., 2011). Οι φορείς έκτακτης ανάγκης φθάνοντας στο γήπεδο προσπάθησαν να σώσουν τους τραυματίες, ωστόσο το σώμα της αστυνομίας επέτρεψε την είσοδο μόνο σε ένα ασθενοφόρο, δυσκολεύοντας ακόμα περισσότερο τη διάσωση του κόσμου (Melchior-Chávez et. al., 2020). Αξίζει να αναφερθεί πως οι πραγματικές αιτίες εκδήλωσης του γεγονότος για χρόνια προσπάθησαν να συγκαλυφθούν, κατηγορώντας στην αρχή τους hooligans. Ωστόσο, οι ευθύνες που βάραιναν την αστυνομία και το κράτος, με ό,τι αυτό συνεπάγεται (για παράδειγμα υποδομές ή παροχή ιατρικής βοήθειας) αποκαλύφθηκαν σε βάθος χρόνου δικαιώνοντας τις προσπάθειες των συγγενών των θυμάτων.

Επιπρόσθετα, η συμπεριφορά των οπαδών αποτελεί άλλη μια αιτία διαταραχής της ασφάλειας που απορρέει από τα κείμενα που μελετήθηκαν. Παραδείγματα εντοπίζονται στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό το 2008 και μια ακόμα στην Ταϊλάνδη, χωρίς ωστόσο στην τελευταία να αναφέρονται θύματα (ElShawarby, 2015).

Στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια κατηγοριοποίησής των αιτιών εμφάνισης κινδύνων στα γήπεδα ποδοσφαίρου, ωστόσο από τα κείμενα που μελετήθηκαν κατέστη σαφές πως σε πολλές περιπτώσεις οι λόγοι είναι ποικίλοι και συμβαίνουν συνδυαστικά. Ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση του Kayseri Atatürk Stadium, όπου συνέβη συμπλοκή, παράλληλα όμως η ύπαρξη απαγορευμένων αντικειμένων στο γήπεδο (όπλα

και μαχαίρια) καταδεικνύει πως δεν έγινε και επαρκής έλεγχος από τις αρμόδιες αρχές του γηπέδου. Επιπρόσθετα, στην πρωτεύουσα Kathmandu του Νεπάλ το 1988, αφορμή της μαζικής φυγής των θεατών ήταν η έντονη χαλαζόπτωση, ωστόσο καθοριστικής σημασίας για την δυσάρεστη έκβαση του γεγονότος, ήταν και οι κλειστές θύρες που δεν επέτρεψαν στο πλήθος να αποχωρήσει. Στην τραγωδία του Heysel, δημιουργήθηκε συνωστισμός και κατέρρευσε τμήμα του τοίχους προστασίας, αλλά σημαντικό ρόλο φαίνεται πως διαδραμάτισε και ο παράγοντας της ανεπαρκούς ποσότητας αστυνομικών αρχών και δυνάμεων ασφάλειας. Επιπλέον, το Hillsborough ταξινομήθηκε στις περιπτώσεις απώλειας ασφάλειας λόγω συνωστισμού, όμως η δυσάρεστη έκβαση προκλήθηκε και από άλλους λόγους. Εκτός από το λάθος ανθρώπου της ασφάλειας, φαίνεται πως πριν την μαζική είσοδο του πλήθους στο γήπεδο, υπήρξε πρόβλημα στην διαχείριση εισόδου των θεατών από πλευράς των αρμόδιων του γηπέδου. Επίσης, αναφέρθηκαν λάθη και στην επικοινωνία της αστυνομίας εντός και εκτός γηπέδου συνδυαστικά με την ύπαρξη φραγμών σε σημεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν διαδρόμους διαφυγής. Συνεπώς, σε πολλές περιπτώσεις φαίνεται πως υπήρξε και γενικότερη αναποτελεσματικότητα στη διαχείριση της κρίσης που εκδηλώθηκε (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Η ταξινόμηση επομένως των συμβάντων έγινε ενδεικτικά και για λόγους διευκόλυνσης της παράθεσης τους στην παρούσα εργασία.

Σύμφωνα με την έρευνα των Κατσαβούνη και Ρόζενμπεργκ, 2016, σελ. 621, «η μαζική προσπάθεια φυγής σε συνδυασμό με την καθυστέρηση ανοίγματος των εξόδων διαφυγής ή και το αντίθετο, δηλαδή το πρόωρο άνοιγμα θυρών και η βίαιη εισροή πλήθους συγκεντρωμένου εκτός γηπέδου, είχαν ως αποτέλεσμα τον μεγαλύτερο αριθμό θανάτων σε γήπεδα» (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016, σελ.621). Επίσης, αξίζει να αναφερθεί πως συχνότερη αιτία θανάτου, σύμφωνα με τους ίδιους, είναι η ασφυξία και τα πολλαπλά τραύματα με ποσοστό 75%. Εν γένει η φύση των τραυμάτων ήταν ανάλογη της αιτίας πρόκλησης του φαινομένου.

Δεδομένου ότι το ποδόσφαιρο συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό θεατών αλλά και παραβιάσεων του νόμου (Pieriora et. al., 2019), η στελέχωση των γηπέδων με προσωπικό ασφάλειας, η ύπαρξη εξοπλισμού και η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών μπορούν να περιορίσουν τα δυσάρεστα περιστατικά σε μεγάλα αθλητικά γεγονότα. Επιπλέον, η κατάλληλη εκπαίδευση του διασωστικού δυναμικού και η ύπαρξη επαρκούς ιατρικού προσωπικού όπως και η ετοιμότητα των νοσοκομείων συνεισφέρουν καθοριστικά στη

διαχείριση τέτοιων κρίσεων (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016). Επίσης, η εφαρμογή αποτελεσματικότερου crowd και crisis management και πλάνων εκκένωσης (ElShawarby, 2015) μαζί με τον έλεγχο των θεατών, και την ύπαρξη αντίληψης περί «ψυχολογίας του όχλου» (Κατσαβούνη & Ρόζενμπεργκ, 2016, σελ.618) αποτελούν παράγοντες μετριασμού πιθανών κινδύνων. Επιπλέον, η σκέψη εκ των προτέρων συνεισφέρει στα οφέλη, προκειμένου να αποφευχθούν δυσάρεστες εξελίξεις πριν καν εμφανιστούν (Melsore et. al., 2011). Ιδιαίτερα οι περιπτώσεις Heysel και Hillsborough συντάραξαν το ευρωπαϊκό ποδόσφαιρο και οδήγησαν σε αναθεώρηση των αντιπαραγωγικών μέτρων του παρελθόντος (μπάρες προστασίας προς τον αγωνιστικό χώρο) σύμφωνα με τους Melchor-Chávez et. al., 2020. Οι ίδιοι υποστηρίζουν πως τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε διαδικασίες εκκαθάρισης για το αγγλικό ποδόσφαιρο με αποτέλεσμα σήμερα το παράδειγμα της Αγγλίας να αποτελεί οδηγό κατεύθυνσης για άλλες χώρες.

Σχετικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε: Ποιοι λόγοι έχουν διαταράξει την ασφάλεια σε γήπεδα ποδοσφαίρου προκαλώντας ακόμη και απώλεια ανθρώπινων ζωών; Υπάρχουν κοινοί λόγοι ανάμεσα στις περιπτώσεις προς μελέτη; Η απάντηση που προκύπτει από την παρούσα εργασία, σύμφωνα με την ανασκόπηση των μελετών, είναι πως υπάρχουν κοινοί λόγοι απώλειας ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου, οι οποίοι μεμονωμένα αλλά και συνδυαστικά είναι οι ακόλουθοι: ανθρώπινο λάθος, καιρικά φαινόμενα, κατασκευαστικά σφάλματα/ύπαρξη φραγμών σε ακατάλληλα σημεία ή απουσία αυτών, μαζική είσοδος/έξοδος οπαδών, συμπλοκές, κλειστές είσοδοι/έξοδοι, πανικός και συμπεριφορά οπαδών. Στους προαναφερθέντες λόγους μπορούν να προστεθούν επίσης και ο ανεπαρκής έλεγχος επικίνδυνων αντικειμένων, ο τρόπος δράσης των αρχών της αστυνομίας και η αδυναμία διαχείρισης της κατάστασης από πλευράς διοίκησης γηπέδων. Επιπλέον, η τρομοκρατία συνιστά μια ακόμη απειλή της ασφάλειας του ποδοσφαίρου, με σχετικά πρόσφατο παράδειγμα τον φιλικό αγώνα ανάμεσα στη Γαλλία και τη Γερμανία, στο Stade de France, τον Νοέμβριο του 2015, όπου σημειώθηκαν τρεις εκρήξεις εκτός γηπέδου (Piepiora et. al., 2019). Σύμφωνα με τους ίδιους μελετητές, οι τρομοκρατικές επιθέσεις αποτελούν σημαντική απειλή του σύγχρονου κόσμου και η ανίχνευση τους φαίνεται πως δεν είναι εύκολη, καθώς τα προειδοποιητικά σημάδια δεν είναι πάντα ευδιάκριτα.

4.2 Το φαινόμενο του χουλιγκανισμού και οι παραβατικές συμπεριφορές στα γήπεδα ποδοσφαίρου

Ο χουλιγκανισμός και η βία που απορρέει από αυτόν θα αναφερθούν χωριστά από τις υπόλοιπες αιτίες διατάραξης της ασφάλειας καθώς αποτελεί διακριτό πρόβλημα στο χώρο του ποδοσφαίρου. Η προέλευση του όρου «hooligan» δεν είναι συγκεκριμένη, καθώς οι ετυμολογικές μελέτες δεν έχουν καταλήξει σε κάποιο συγκεκριμένο αποτέλεσμα (Rookwood & Spaaij, 2017). Οι ίδιοι μελετητές υποστηρίζουν πως ο όρος καθιερώθηκε να προσδιορίζει άτομα που εκδήλωναν βίαιη συμπεριφορά ενώ η σύνδεσή του με το αγγλικό ποδόσφαιρο έγινε περίπου το 1960. Σύμφωνα με τους Melchor-Chávez et. al., 2020, κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα η Αγγλία επηρεάστηκε από τις αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες που άφησαν πίσω τους οι πόλεμοι. Σύμφωνα με τους ίδιους, η χώρα βίωσε ανεργία και περίπου το 12% του πληθυσμού επηρεάστηκε από την έλλειψη ευκαιριών. Η συνεπακόλουθη φτώχεια και η έλλειψη εκπαίδευσης οδήγησαν τους ανθρώπους που ανήκαν στις μεσαίες και κατώτερες κοινωνικές τάξεις να εργάζονται από την παιδική ηλικία, προκειμένου να συνεισφέρουν στα έξοδα του σπιτιού τους. Η καπιταλιστική καταπίεση που ζούσαν οι νέοι, καθώς εργάζονταν πολλές ώρες με χαμηλούς μισθούς, τους ώθησε στο να εκφράζουν την αντίθεσή τους με την κατάσταση που επικρατούσε (Melchor-Chávez et. al., 2020). Στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα εξακολουθούσαν να υπάρχουν τα ίδια προβλήματα και μάλιστα τα μέτρα λιτότητας που εφάρμοσε το αγγλικό κράτος δυσκόλεψαν ακόμα περισσότερο την εργατική τάξη. Με το πρόσχημα της υποστήριξης μιας ποδοσφαιρικής ομάδας, οι νέοι άρχισαν να βγαίνουν στους δρόμους και να διαδηλώνουν βίαια, ως ένδειξη αντίδρασης στις συνθήκες ζωής τους. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν οι hooligans (Melchor-Chávez et. al., 2020). Παράλληλα ο αθλητισμός αναπτύσσονταν και το ποδόσφαιρο άρχισε να αποκτά όλο και περισσότερη πολιτιστική αξία και δημοτικότητα στην Αγγλία (Rookwood & Spaaij, 2017). Η ανάπτυξη της «κουλτούρας του θεατή» βοηθήθηκε και από την παράλληλη ανάπτυξη των αθλητικών μέσων ενημέρωσης, ξεκινώντας από τον Τύπο, συνεχίζοντας ύστερα στο ραδιόφωνο και έπειτα στην τηλεόραση (Rookwood & Spaaij, 2017, σελ. 1).

Για τις περισσότερες ομάδες της Αγγλίας οι βίαιες ποδοσφαιρικές συμμορίες άρχισαν να εμφανίζονται από το 1960 και πολλές από αυτές συνέδεσαν τη δράση τους με βανδαλισμούς και ανταγωνιστική βία ως προς τις άλλες ομάδες (Rookwood & Spaaij, 2017). Οι ίδιοι μελετητές υποστηρίζουν πως στην Ευρώπη, ο φανατισμός αυτού του

συνόλου ανθρώπων συνδέθηκε συχνά με συγκεκριμένα τμήματα των γηπέδων, όπου συγκεντρώνονταν για να παρακολουθήσουν τον αγώνα, ενώ η βία που συχνά προέκυπτε, οδήγησε σταδιακά και σε χωροταξική οριοθέτησή τους. Η τραγωδία στο Heysel, αποτέλεσε σημαντική ένδειξη για αλλαγές σχετικά με τον χουλιγκανισμό, καθώς μετά από αυτό το γεγονός για πρώτη φορά αντιμετωπίζεται το θέμα ως «πρόβλημα δημόσιας τάξης που απαιτεί τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων» (Murzi, 2019, σελ. 37). Αποτελούσε από πριν φαινόμενο έντονης συζήτησης (MURPHY, 1990, όπ. ανάφ. στον Murzi, 2020), και αξίζει να αναφερθεί ότι τον ίδιο μήνα πριν τα γεγονότα στις Βρυξέλλες είχε ξεσπάσει και η φωτιά στο Valley Parade στο Bradford. Επίσης πριν το Heysel και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Συμβούλιο της Ευρώπης είχε ήδη αναφερθεί σε τρόπους περιορισμού της βίας (Murzi, 2019), οι αλλαγές όμως φαίνεται πως ήρθαν μετά την εκδήλωσή του γεγονότος. Το συμβάν συνέβαλε ώστε οι μετριοπαθείς θέσεις που κυριαρχούσαν μέχρι τότε, να αρχίσουν σταδιακά να δίνουν τη θέση τους σε μια «νέα εποχή κοινωνικού ελέγχου για την Ευρώπη, που βασίζονταν ολοένα και περισσότερο στη διαχείριση κινδύνων» (Murzi, 2019, σελ. 37). Σύμφωνα με τον ίδιο μελετητή, στην Αγγλία τα πρώτα μέτρα ελέγχου κατατάχθηκαν σε δύο κατηγορίες: βιντεοπαρακολούθηση και διαχωρισμός φιλάθλων τόσο εντός όσο και εκτός γηπέδου (SEGURA & MURZI, 2013, όπ. ανάφ. στον Murzi, 2019). Στην πρώτη περίπτωση μέσω των εισιτηρίων, ανθρώπινα τείχη αστυνομίας και φυσικών διαχωριστικών, και εκτός γηπέδων πάλι μέσω ανθρώπινων τειχών από αστυνομικές δυνάμεις για προστασία των φιλοξενούμενων φιλάθλων. Η UEFA από πλευράς της απέκλεισε από τις διοργανώσεις της τις αγγλικές ομάδες, αποκλεισμός που αποφασίστηκε να διαρκέσει 5 χρόνια, με εξαίρεση τη Liverpool, η οποία αποκλείστηκε για 6. Για την επιστροφή όμως των αγγλικών ομάδων στην Ευρώπη θα έπρεπε να μεσολαβήσουν και άλλα δύο χρόνια λόγω επιβολής νέου αποκλεισμού. Τέσσερα χρόνια μετά και μόλις τέσσερις ημέρες αφού πάρθηκε η απόφαση της επιστροφής σε ευρωπαϊκά παιχνίδια, συνέβη η τραγωδία του Hillsborough. Ό,τι δεν είχε αλλάξει στην πράξη μέχρι τότε από τα γεγονότα του Heysel, άλλαξε μετά από όσα συνέβησαν το 1989, αν και ο χουλιγκανισμός όπως αποδείχθηκε 23 χρόνια μετά δεν ήταν η αιτία της καταστροφής.

Σύμφωνα με τον Murzi, 2019, ο χουλιγκανισμός δεν γίνονταν αντιληπτός με τον ίδιο τρόπο από όλες τις χώρες, γιατί η αντιμετώπισή του επηρεάζονταν από τα εκάστοτε τοπικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, σε αντίθεση με την Αγγλία που είχε πιο σταθερό κοινωνικό κλίμα, χώρες που βίωσαν χρόνιες συγκρούσεις και αναταραχές πολιτικής και κοινωνικής φύσεως τη δεκαετία του 1960, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, αντιμετώπισαν

την ποδοσφαιρική βία μη δίνοντάς της τη δέουσα προσοχή, καθώς μέρος των κρατικών αρχών και του Τύπου δεν την επισήμαναν ως σημαντικό θέμα (Tsoukala, 2009, όπ. ανάφ. στον Murzi, 2019).

Η Αργεντινή επίσης αποτελεί παράδειγμα όπου το ζήτημα του χουλιγκανισμού και της βίας δεν ακολούθησε την ίδια εξέλιξη που παρατηρήθηκε στην Αγγλία. Αν και υπάρχουν κοινά σημεία, Hall, όπ. ανάφ. στον Murzi, 2019, σελ. 37, σχετικά με την κοινωνική αντίληψη ότι τα βίαια περιστατικά ήταν ένδειξη «αποσύνθεσης της κοινωνικής τάξης» και σχετικά με τα μικροεγκλήματα τη δεκαετία του 1970, η Αργεντινή βίωσε την εξέλιξη του χουλιγκανισμού με διαφορετικό τρόπο. Ανάμεσα στις δεκαετίες 1920 με 1950 το ποδόσφαιρο άρχισε να εξελίσσεται σε ένα από τα δημοφιλέστερα μαζικά θεάματα στη χώρα. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας 1950, Murzi, 2019, η βία για τα ΜΜΕ, τον πολιτικό και αθλητικό κόσμο αποτελούσε κομμάτι του ποδοσφαίρου της Αργεντινής. Σύμφωνα με τον ίδιο μελετητή, με αφορμή το θάνατο δυο νεαρών φιλάθλων (Alberto Linker το 1958 και Héctor Souto το 1967) θα δοθεί το έναυσμα για αλλαγή στον τρόπο αντίληψης και ερμηνείας της βίας στο ποδόσφαιρο. Πιο συγκεκριμένα, τότε θα εμφανιστεί από τα ΜΜΕ ο όρος «barras fuertes» που θα επικρατήσει τελικά ως «barras bravas» και περιγράφει την εμφάνιση οργανωμένων επικίνδυνων οπαδών (Murzi, 2019). Αν και δεν υπάρχει ομόφωνος ορισμός, η αναφορά «barras» εξακολουθεί σήμερα να περιγράφει ομάδες ενεργών και οργανωμένων οπαδών που διακρίνονται για την ένθερμη υποστήριξη στην ομάδα τους και την βίαιη συμπεριφορά που μπορούν να ασκήσουν (Trejo, Murzi & Nasssar, 2019). Ο θάνατος του Alberto Linker το 1958, σύμφωνα με τον Murzi, 2019, θα αλλάξει την άποψη των ΜΜΕ σχετικά με τους οπαδούς, όμως η πρώτη κρατική θέση που θα ληφθεί για το θέμα, θα προκύψει μετά τη δολοφονία του Héctor Souto το 1967. Ο φιλάθλος, μπαίνοντας στην απέναντι κερκίδα για να υπερασπιστεί φίλο του που δέχονταν επίθεση, χτυπήθηκε από οπαδούς της Atlético Huracán. Το δικαστικό σώμα, κατά την προετοιμασία της ποινής για τους κατηγορούμενους, συμπεριέλαβε τότε για πρώτη φορά τον όρο «barras bravas» σε κρατικό κείμενο. Λίγους μήνες μετά τη δολοφονία, συνέβη η μεγαλύτερη καταστροφή στην ιστορία του ποδοσφαίρου της Αργεντινής, γνωστή ως «Tragedía de la Puerta 12», τραγωδία της θύρας 12 (Murzi, 2019). Το γεγονός «σημάδεψε βαθιά τη συλλογική εθνική ποδοσφαιρική μνήμη» (Murzi, 2019, σελ. 33), και η πρώτη συνέπεια του ήταν η επικύρωση του πρώτου κανόνα για το Μπουένος Άιρες σχετικά με τα ποδοσφαιρικά θεάματα (Δημοτικό Διάταγμα n^a 24.225 του έτους 1969). Το διάταγμα αναφέρονταν –μεταξύ άλλων- στις συνθήκες δόμησης, στις κερκίδες, στις

εισόδους/εξόδους, αλλά όχι στους κινδύνους που μπορεί να απορρέουν από τη δράση άλλων ατόμων (Murzi, 2019). Σύμφωνα με τον ίδιο μελετητή, ακολούθησε σειρά νομοθετικών διαταγμάτων τα επόμενα χρόνια, αλλά στην Αργεντινή, σε αντίθεση με την Αγγλία, ο χουλιγκανισμός μέχρι τη δεκαετία 1980 θεωρούνταν συνηθισμένο πρόβλημα δημόσιας τάξης. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1983, έφερε στο προσκήνιο τον χουλιγκανισμό και τη βία ως δημόσιο πρόβλημα, σημαντικό για το κράτος, για τρεις λόγους: (1) η αλλαγή των ομάδων φιλάθλων και η εδραίωση των «barras bravas» (Murzi, 2019), (2) οι «ηθικοί πανικοί» (COHEN, 1972, όπ. ανάφ. στον Murzi, 2019, σελ. 39) που δημιουργήθηκαν από τα ΜΜΕ και πρόβαλαν το ποδοσφαιρικό θέαμα και τις οργανωμένες ομάδες οπαδών ως συνώνυμο του κινδύνου και (3) οι αλλαγές σε πολιτικό επίπεδο που έφερε η αποκατάσταση της δημοκρατίας. Το 1985 ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος, ομοσπονδιακός αυτή τη φορά, για τη βία στα θεάματα ποδοσφαίρου (Murzi, 2019), ενώ τα γεγονότα του Heysel την ίδια χρονιά δεν άφησαν ανεπηρέαστο το ποδοσφαιρόφιλο και μη κοινό της Αργεντινής. Μέρος των ΜΜΕ ακόμα και μετά τη νέα χιλιετία εξακολουθεί να συνδέει έντονα τη βία με τον όρο «barras bravas» (Trejo et. al., 2019), παραβλέποντας το γεγονός ότι αυτά τα περιστατικά διαπράττονται και από άλλα άτομα. Σύμφωνα με τους ίδιους ερευνητές, φαίνεται δύσκολη η καταγραφή όλων των βίαιων ποδοσφαιρικών γεγονότων που συμβαίνουν στην Αργεντινή, καθώς δεν καλύπτονται όλοι δημοσιογραφικά, ενώ εκτός από τις αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε οπαδούς διαφορετικών ομάδων, έρχονται να προστεθούν και διαμάχες οπαδών της ίδιας ομάδας. Δηλαδή για λόγους ισχύος και δύναμης μπορούν να προκύψουν διαμάχες ανάμεσα σε μέλη και αρχηγούς ομάδων οπαδών, δεδομένου ότι μέσα σε αυτές υπάρχουν διάφορες παρατάξεις και συμφέροντα (Trejo et. al., 2019).

Ένα πιο πρόσφατο περιστατικό βίας και οπαδικής αντιπαραθέσης είναι αυτό που συνέβη στη Σουηδία τον Μάρτιο του 2014. Σε αγώνα της πρώτης κατηγορίας, οπαδός της φιλοξενούμενης ομάδας (Djurgården) δέχθηκε θανάσιμη επίθεση από άτομο ομάδας οπαδών της γηπεδούχου (Helsingborg) με αποτέλεσμα να προκύψει ακολουθία βίαιων ενεργειών και αντιπαραθέσεων ανάμεσα στους οπαδούς των δυο ομάδων (Knarpton, Espinosa, Meier, Bäck & Bäck, 2018). Οι ίδιοι ερευνητές σε μελέτη τους προσπάθησαν να διερευνήσουν τα κοινωνικά κίνητρα σε σχέση με τον παράγοντα του ανήκειν, προκειμένου να εξηγήσουν ποιοι άνθρωποι έχουν περισσότερες πιθανότητες να εμπλακούν σε φαινόμενα βίας. Καθώς τα στατιστικά στοιχεία περί αύξησης ή μείωσης του φαινομένου είναι μεικτά (Knarpton et. al., 2018) και δεδομένων των επιβλαβών

επιπτώσεων της βίας και του χουλιγκανισμού για την κοινωνία (βανδαλισμοί, θάνατοι και τραυματισμοί), το θέμα εξακολουθεί να είναι επίκαιρο. Από τα αποτελέσματα προέκυψε το συμπέρασμα ότι η συμμετοχή σε κάποια ομάδα και ο φόβος της απόρριψης από αυτή, αυξάνει την προθυμία ορισμένων ατόμων για εμπλοκή σε βίαια περιστατικά. Η εμπλοκή ή μη επηρεάζεται και από τις ατομικές διαφορές ως προς την ανάγκη του ανήκειν.

Οι Utama, Anggraeni, Erviani, Prabowo και Saptura, 2022, στη μελέτη τους προσπάθησαν να διερευνήσουν την προέλευση της βίας βασιζόμενοι στη θεωρία του Erich Fromm. Υποστηρίζουν πως η εκδήλωση βίας μπορεί να συμβεί ως αποτέλεσμα της προσπάθειας ομάδας η άτομου να διατηρήσει κάτι που θεωρεί σημαντικό και πολύτιμο. Για τον Fromm, η επιθετικότητα διακρίνεται σε αμυντική και καταστροφική. Η πρώτη αποτελεί άμυνα ως προς κάτι που ενδιαφέρει τον αντίπαλο (Utama et. al., 2022), ενώ η δεύτερη αποτελεί περισσότερο αντίδραση/απάντηση σε συνθήκη πανικού. Η τραγωδία στο Kanjuruhan Stadium, στην Ινδονησία που συνέβη το 2022, αποτελεί, σύμφωνα με του μελετητές, περίπτωση καταστροφικής βίας, λόγω των θυμάτων και των επεισοδίων που εκδηλώθηκαν με κακόβουλο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, στη 1 Οκτωβρίου 2022, σε αγώνα μεγάλης έντασης, ξέσπασε διαμάχη σε κερκίδα του γηπέδου, η οποία σταμάτησε μετά την παρέμβαση της αστυνομίας. Στη συνέχεια, και ενώ προηγήθηκε ρίψη αντικειμένων, άρχισαν να εισέρχονται οπαδοί μέσα στο γήπεδο, με αποτέλεσμα να ξεσπάσει χάος ανάμεσα σε οπαδούς και αστυνομία. Οι τελευταίοι έκαναν χρήση δακρυγόνων, παραβλέποντας τους κανονισμούς της FIFA, σε κερκίδες που βρίσκονταν απλοί θεατές και γυναίκες με παιδιά. Η μελέτη που διεξήχθη, έχει ως στόχο στο να προσφέρει υλικό στην αστυνομία, προκειμένου να διαχειριστεί στο μέλλον αποτελεσματικότερα αντίστοιχες καταστάσεις.

Οι ενέργειες της αστυνομίας αναφέρθηκαν και στη μελέτη των Trejo et. al., 2019, όπου έγινε λόγος για ανάγκη επανεξέτασης του τρόπου δράσης τους. Επίσης και οι Rookwood και Spaaij, 2017, ανέφεραν πως οι υπερβολικά έντονες αντιδράσεις ενίοτε μπορούν να οδηγήσουν και σε περιορισμό των ελευθεριών των πολιτών και σε λανθασμένη ομαδοποίησή τους.

Η βία και ο χουλιγκανισμός φαίνεται πως αποτελούν σύνθετα φαινόμενα. Δεν προκαλούνται από έναν συγκεκριμένο παράγοντα. Για παράδειγμα η κατανάλωση αλκοόλ θεωρείται επιβαρυντικός παράγοντας για την εκδήλωση ή κλιμάκωση του χουλιγκανισμού (Rookwood & Spaaij, 2017), ωστόσο, οπαδοί που θεωρείται ότι καταναλώνουν αρκετό,

όπως οι φίλοι της Εθνικής ομάδας της Σκωτίας (Giulianotti, 1995, όπ. ανάφ. στους Rookwood & Spraij, 2017, σελ. 8) δεν φημίζονται και για τη βίαιη συμπεριφορά τους, αλλά αντιθέτως εκδηλώνουν καλοσυνάτη κοινωνικότητα. Επίσης για τη βία δεν ευθύνονται αποκλειστικά οι ομάδες οργανωμένων οπαδών (Trejo et. al., 2019) καθώς και άλλα άτομα εκδηλώνουν ανάρμοστες συμπεριφορές. Παράγοντας που φαίνεται πως επηρεάζει το φαινόμενο είναι και ο τρόπος δράσης της αστυνομίας όπως και η προβολή που επιλέγουν να δώσουν τα ΜΜΕ, αναδεικνύοντας μερικές φορές τη δράση των «ψευδο-οπαδών» (Pieriora et. al., 2019, σελ. 186). Σε πολλές χώρες, όπως η Αργεντινή, το πρόβλημα της βίας εξακολουθεί να υφίσταται (Murzi, 2019), ενώ σε άλλες δείχνει να έχει υποχωρήσει σε σημαντικό βαθμό, όπως η Αγγλία. Τρόποι περιορισμού του φαινομένου που προτείνονται από τις έρευνες που μελετήθηκαν είναι οι ακόλουθοι: η συνεργασία οπαδών και αρχών για τη δημιουργία αποτελεσματικότερων στρατηγικών κατά της βίας (Knarpton et. al., 2018). Επίσης, η δημιουργία μεικτών χώρων στις εξέδρες και η παράθεση των απόψεων των απλών θεατών θα μπορούσαν να αποτελέσουν εναλλακτικές λύσεις (Trejo et. al., 2019). Η εφαρμογή των κανόνων της FIFA, ο αποτελεσματικότερος έλεγχος για αποτροπή εισόδου επικίνδυνων αντικειμένων που θα μπορούσαν βλάψουν θεατές και αστυνομία και η συνεργασία αστυνομίας-κοινότητας προτείνονται επίσης ως πρακτικές προς δοκιμή και αξιολόγηση (Utama et. al., 2022).

Προς απάντηση του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος σχετικά με το αν ο χουλιγκανισμός και οι παραβατικές συμπεριφορές μπορούν να προκαλέσουν σοβαρά θέματα ασφάλειας και αν υπάρχουν περιπτώσεις προς μελέτη; Από τα κείμενα που μελετήθηκαν φαίνεται πως, σε αντίθεση με την Αγγλία, χώρες όπως η Αργεντινή, η Σουηδία και η Πολωνία, ανάμεσα σε άλλες, στο πρόσφατο παρελθόν τους δοκιμάστηκαν από βίαια επεισόδια που προκλήθηκαν από ομάδες οπαδών. Επομένως, ο ρόλος της βίας και του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο φαίνεται πως είναι καθοριστικός σχετικά με τις παθογένειες που εμφανίζει ο χώρος, ωστόσο δεν αποτελεί μοναδική παράμετρο εμφάνισης προβλημάτων. Η ανάγκη συμμετοχής σε ομάδα και ο φόβος της απόρριψης φαίνεται πως μπορούν να οδηγήσουν μέρος ατόμων στο να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά, ενώ σύμφωνα με τη θεωρία του Fromm, η βία εντοπίζεται στους ανθρώπους και μπορεί να πηγάζει από καταστάσεις που δημιουργούν εμπόδια στην θετική ανάπτυξή τους. Ακολουθεί πίνακας (Πίνακας 1) σύνοψης των κειμένων που μελετήθηκαν για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν.

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
<p>Pedro Melchor-Chávez</p> <p>Missael Melchor-Dorantes</p> <p>Ivette Flores-Jiménez</p> <p>Raúl Rodríguez-Moreno</p> <p>Miguel A. Vázquez-Alamilla</p>	<p>El fútbol y la seguridad social, caso "Las tragedias de los estadios Hillsborough y Heysel"</p>	2020	<p>Η διερεύνηση της επίδρασης δυο καταστροφικών ποδοσφαιρικών γεγονότων σε επίπεδο κοινωνικής ασφάλειας και κουλτούρας στην Αγγλία</p> <p>Η εξέταση του κατά πόσο οι αλλαγές που συνέβησαν με αφορμή τα ποδοσφαιρικά γεγονότα είχαν θετικό αποτέλεσμα για τη χώρα</p>	<p>Λήψη αντιπαραγωγικών μέτρων προστασίας στο παρελθόν από πλευράς κυβέρνησης (υπερβολική αστυνομική δύναμη, μπάρες προστασίας) με σκοπό τον περιορισμό της δράσης των hooligans</p>	<p>Η αποδοχή και ανάλυση των λαθών οδήγησε σε διαδικασίες εκκαθάρισης και εφαρμογής ρυθμίσεων με αποτέλεσμα να μεταβληθεί η τότε αρνητική εικόνα της χώρας και να μετατραπεί σε διεθνές πρότυπο προς μίμηση</p>

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
A. Melsore P. Hampton P. Manu	Safety at Sports Stadia	2011	<p>Η διερεύνηση του κατά πόσο η όρθια στάση θεατών σε θέσεις που προορίζονται για καθήμενους επηρεάζει την ασφάλεια των θεατών</p> <p>Τα κίνητρα που ωθούν τους θεατές να στέκονται όρθιοι στα γήπεδα ποδοσφαίρου</p>	<p>Στους κίνδυνους που ελλοχεύουν περιλαμβάνονται: η πιθανή πτώση των όρθιων θεατών στα προστατευτικά κιγκλιδώματα, λόγω ελλιπούς ισορροπίας, και δημιουργίας "ντόμινου" πτώσεων με κίνδυνο να προκληθεί ακόμα και θάνατος</p> <p>Παρεμπόδιση εισόδου/κυκλοφορίας υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης</p>	<p>Η ενίσχυση των ενεργειών πρόληψης και της σκέψης εκ των προτέρων δύνανται να οδηγήσουν στην αποφυγή δυσάρεστων γεγονότων πριν καν αυτά συμβούν, και συνεισφέρουν στην έγκαιρη εφαρμογή μέτρων σχετικά με την κατασκευή και διαχείριση των γηπέδων</p>

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Piepiora, P. Sikorski, W. Supiski, J.	Security measures used in Poland during football matches	2019	Η διερεύνηση θεμάτων ασφαλείας και η μελέτη του είδους των κινδύνων που ενδέχεται να προκύψουν στα γήπεδα ποδοσφαίρου καθώς και τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν	Το ποδόσφαιρο συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό φιλάθλων αλλά και τις περισσότερες παραβιάσεις του νόμου και της τάξης Η στελέχωση επαγγελματιών ασφαλείας, ο εξοπλισμός των γηπέδων, η υποδομή των εγκαταστάσεων, η συνεργασία με την αστυνομία και η δράση των ΜΜΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη συνολική εμπειρία και ασφάλεια των θεατών	Η ολοκληρωτική εξάλειψη βίαιων συμπεριφορών (hooligans) στα γήπεδα είναι δύσκολο να ειπωθεί, ωστόσο η εμπειρία που απορρέει από τη χρόνια διαχείριση της ασφάλειας μεγάλων αθλητικών γεγονότων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, μπορούν να προσφέρουν σημαντικό αντίκτυπο στην ασφάλεια των γηπέδων

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Φ. Κατσαβούνη Θ. Ρόζενμπεργκ	Μεγάλης κλίμακας αθλητικές διοργανώσεις και μαζικές απώλειες υγείας	2016	Η ανάλυση σημαντικών παραμέτρων που επιδρούν στην ασφάλεια αθλητικών γεγονότων μεγάλης εμβέλειας και προκαλούν απρόβλεπτες συνέπειες όπως μαζικές απώλειες υγείας	<p>Βασικές αιτίες δυσάρεστων καταλήξεων αναδείχθηκαν τα ανεπαρκή μέτρα ασφάλειας και η μη αποτελεσματική διαχείριση της κρίσης που προκλήθηκε</p> <p>Τα περισσότερα δυσάρεστα γεγονότα έχουν συμβεί σε αγώνες ποδοσφαίρου με ποσοστό 78,4%</p> <p>Βασικότερη αιτία απολογισμού θυμάτων ήταν η μαζική προσπάθεια φυγής ή η βίαιη εισροή πλήθους σε κλειστές και ανοικτές θύρες αντίστοιχα με ποσοστό 40,5% κυρίως λόγω πανικού, συμπλοκής φιλάθλων, ρίψης χημικών και ακραίων περιβαλλοντικών φαινομένων</p> <p>Συχνότερη αιτία θανάτου ήταν η ασφυξία και τα πολλαπλά τραύματα με ποσοστό 75% αν και το είδος των τραυμάτων ήταν ανάλογο της αιτίας πρόκλησης της τραγωδίας</p>	<p>Το crisis management φαίνεται ιδιαίτερος σημαντικό για τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης όπως και η συνεργασία των φορέων, η κατάλληλη εκπαίδευση στην πρωτογενή φροντίδα των τραυματιών και τα test events</p> <p>Ανάμεσα στους παράγοντες που μπορούν να συνεισφέρουν στη διαχείριση μιας κρίσης υγείας είναι η διαχείριση των θεατών, ο έλεγχος του πλήθους αλλά και η αντίληψη περί «ψυχολογίας του πλήθους»</p> <p>Οι εντάσεις ανάμεσα σε φιλάθλους, η τρομοκρατία και ενίοτε η αντιμετώπιση από τα ΜΜΕ συνιστούν σημαντικές απειλές για την ομαλή διεξαγωγή μεγάλων αθλητικών γεγονότων</p>

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Mohamed Khaled Amin EL SHAWARBY	Football Stadiums' Disasters	2015	Η μελέτη προηγούμενων καταστροφών σε γήπεδα ποδοσφαίρου προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη ή μη κοινών αιτιών πρόκλησής τους	<p>Οι ιστορικές καταστροφές σε γήπεδα ποδοσφαίρου οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι απώλειες ανθρώπινων ζώων προκύπτουν από ποικίλους λόγους όπως: ταραχές και άτακτη φυγή του πλήθους, πανικός, τρόπος διαχείρισης από τις δυνάμεις ασφάλειας</p> <p>Οι κυβερνήσεις μπορούν μέσω αποφάσεων και νομοθεσιών να περιορίσουν τα δυσάρεστα περιστατικά, όπως συνέβη και στην περίπτωση της Αγγλίας στο παρελθόν</p> <p>Εφαρμογή αποτελεσματικότερων crowd και crisis management</p> <p>Εφαρμογή αποτελεσματικότερων πλάνων/σχεδίων εκκένωσης (evacuation plans)</p>	<p>Η αγάπη για το ποδόσφαιρο ως μέσο διασκέδασης μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη περιστατικών απώλειας ανθρώπινων ζώων</p> <p>Η ασφάλεια θα πρέπει πάντα να θεωρείται πρώτη προτεραιότητα</p>

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Joel Rookwood Ramón Spaaij	Violence in Football (Soccer): Overview, Prevalence, and Risk Factors	2017	Η διερεύνηση της φύσης και της ανάπτυξης της βίας στο σύγχρονο επαγγελματικό ποδόσφαιρο καθώς και ο αντίκτυπος του χουλιγκανισμού	<p>Η βία των οπαδών που αφορά στο περιβάλλον του ποδοσφαίρου αποτελεί πολύπλευρο θέμα ως προς: την αιτία πρόκλησης, την εμπλοκή, την επίδραση, την τοποθεσία, τη σοβαρότητα, τον αντίκτυπο και την αντίδραση</p> <p>Αν και το θέμα είναι αρκετά μελετημένο σε ορισμένα πλαίσια, υπάρχουν ακόμη κενά στην υπάρχουσα γνώση σχετικά με τη δημοσίευση εθνικών και διεθνών στατιστικών στοιχείων</p> <p>Είναι σημαντική η συμμετοχή της αστυνομίας και οι παρεμβάσεις νομικής φύσεως, ωστόσο η εφαρμογή υπερβολικά αυστηρής νομοθεσίας και έντονων αστυνομικών αντιδράσεων οδηγούν σε περιορισμό των ελευθεριών των πολιτών και σε λανθασμένη ομαδοποίηση του πλήθους</p>	Η βία στο ποδόσφαιρο εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα που απασχολεί αρκετές αθλητικές κουλτούρες και σε ορισμένες περιπτώσεις δύναται να θέσει σε κίνδυνο τις ελευθερίες των πολιτών

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Jenny Yudha Utama Erna Anggraeni Erni Erviani Hendra Prabowo Vitroh Wahyu Saputra	The Root of Violence in Kanjuruhan Tragedy: An Evaluation for The Police Institution	2022	Η ακαδημαϊκή μελέτη της προέλευσης της βίας για βελτίωση των αστυνομικών ιδρυμάτων της Ινδονησίας με σκοπό την αποφυγή ανάλογων δυσάρεστων περιστατικών σε γήπεδα ποδοσφαίρου	<p>Σύμφωνα με τον Fromm η βία διακρίνεται σε αμυντική και καταστροφική. Η τραγωδία που συνέβη στο στάδιο Kanjuruhan είναι παράδειγμα καταστροφικής βίας, λόγω των θανάτων που προκλήθηκαν</p> <p>Η βία αποτελεί πραγματικότητα που υπάρχει στους ανθρώπους και συνδέεται με τις υπαρξιακές συνθήκες. Δηλαδή τις συμπεριφορές που σχετίζονται με ανθρώπινα συμφέροντα, για τα οποία όταν οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται εμπόδια προς τη θετική κατεύθυνση, ενδέχεται να αντιδράσουν παρορμητικά και ενστικτωδώς να αντιδράσουν βίαια</p>	<p>Η εφαρμογή των κανόνων της FIFA και η ύπαρξη λογικής από την πλευρά της αστυνομίας θα βοηθούσε στην αποτροπή ανάλογων περιστατικών, όπως επίσης και η συνεργασία αστυνομίας και κοινότητας</p> <p>Ο τακτικός έλεγχος θα βοηθούσε στην αποφυγή εισόδου επικίνδυνων αντικειμένων στο γήπεδο που θα μπορούσαν να βλάψουν τους θεατές και τις αστυνομικές δυνάμεις</p> <p>Μετά τη λήξη των αγώνων οι ανοικτές πόρτες θα διευκόλυναν άμεσα την αποφυγή συνωστισμού, ταραχών και βίας</p>

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Fernando Segura M Trejo Diego Murzi Belen Nassar	Violence and death in Argentinean soccer in the new Millennium: Who is involved and what is at stake?	2019	Ανάλυση βίαιων επεισοδίων και αναταραχών που σχετίζονται με το ποδόσφαιρο στην Αργεντινή, όπως αυτά αναφέρθηκαν στον γραπτό διαδικτυακό Τύπο για τα έτη 2006-2017	<p>Ύπαρξη βίας στο αργεντινικό ποδόσφαιρο εντός και εκτός γηπέδων, ακόμα και εσωτερικών (ενδοπααραταξιακών) συγκρούσεων</p> <p>Εκδήλωση βίαιων περιστατικών με αφορμή όχι απαραίτητα το αποτέλεσμα του αγώνα</p> <p>Ύπαρξη διασυνδέσεων και επαφών μελών φανατικών οπαδών με συλλόγους, ενώσεις και πολιτικά κόμματα</p> <p>Ο τρόπος παρουσίασης του φαινομένου από τα ΜΜΕ αποτελεί αντικείμενο αμφισβήτησης καθώς η βία δεν διαπράττεται αποκλειστικά από φανατικούς οπαδούς, ενώ ταυτόχρονα ο παραλληλισμός βίας-οπαδών δεν βοηθάει προς αυτή την κατεύθυνση</p> <p>Δύσκολη η ακριβής συλλογή των βίαιων επεισοδίων, λόγω των πολλών παιχνιδιών και της απουσίας δημοσιογραφικής κάλυψης πολλών από αυτά</p> <p>Ενδείξεις για ανάγκη επανεξέτασης του τρόπου δράσης της αστυνομίας</p>	<p>Η βία στα γήπεδα δεν αποτελεί ομοιογενές φαινόμενο και δεν περιορίζεται στους barras bravas. Οι συγκρούσεις και ο ανταγωνισμός οπαδών και αρχηγών των ίδιων ομάδων ίσως αποτελεί μικρή ένδειξη ύπαρξης μεγαλύτερων προβλημάτων σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.</p> <p>Η δημιουργία μεικτών χώρων στις εξέδρες και η παράθεση των απόψεων των απλών θεατών ίσως προσφέρει εναλλακτικές λύσεις στο πρόβλημα της βίας στο ποδόσφαιρο</p>

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Holly Knapton Lisa Espinosa Henk E. Meier Emma A. Bäck Hanna Bäck	Belonging for violence: Personality, football fandom, and spectator aggression	2018	Η μελέτη διερευνά τα κοινωνικά κίνητρα σε σχέση με τον παράγοντα του ανήκειν, προκειμένου να εξηγήσει ποιος είναι πιο πιθανόν να εμπλακεί σε περιστατικά βίας.	Η συμμετοχή σε ομάδες και ο φόβος της μη αποδοχής από τις ομάδες αυξάνει την προθυμία των ατόμων για συμμετοχή σε βίαια περιστατικά	Η συνεργασία των αρχών με ομάδες οπαδών μπορεί να οδηγήσει στην καθοδήγηση και εφαρμογή πιο αποτελεσματικών στρατηγικών κατά της βίας

Πίνακας 1

Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος	Σκοπός Μελέτης	Αποτελέσματα	Συμπεράσματα
Diego Murzi	La violencia antes de la violencia: el proceso de construcción de los hechos violentos en el fútbol como problema público en Argentina	2019	Η διερεύνηση των αιτιών που μετέτρεψαν τη βία στα γήπεδα σε δημόσιο πρόβλημα στην Αργεντινή και γιατί η λήψη μέτρων καθυστέρησε να συμβεί	Οι τρεις παράγοντες που οδήγησαν στην αντίληψη της βίας ως δημόσιο πρόβλημα ήταν: η μετατροπή των ομάδων φιλάθλων σε barras bravas, η δημιουργία «ηθικών πανικών» από τα ΜΜΕ και η αποκατάσταση της δημοκρατίας που οδήγησε στην εμφάνιση νέας βίας Η ύπαρξη στρατιωτικού καθεστώτος επηρέασε την καθυστέρηση λήψης μέτρων, τα οποία ελήφθησαν μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας και με αφορμή ένα δυσάρεστο περιστατικό στο χώρο του ποδοσφαίρου	Η βία στα γήπεδα ποδοσφαίρου της Αργεντινής εξακολουθεί να αποτελεί δημόσιο πρόβλημα, με τους παράγοντες που επιδρούν για τη διαμόρφωσή της να είναι ποικίλοι

Πίνακας 1

5. Συζήτηση

Το άθλημα του ποδοσφαίρου κυριαρχεί στις προτιμήσεις του κοινού και αποτελεί μια από τις δημοφιλέστερες μορφές μαζικού θεάματος. Άτομα όλων των ηλικιών, φύλου, κοινωνικών στρωμάτων και εθνικοτήτων παρακολουθούν το άθλημα, με την πληρότητα στις αθλητικές ποδοσφαιρικές εγκαταστάσεις να μην αποτελεί παράδοξο φαινόμενο, ειδικά στα μεγάλα πρωταθλήματα της Ευρώπης. Ωστόσο, η μεγάλη επισκεψιμότητα και συγκέντρωση κόσμου συνεπάγεται ευθύνες και κινδύνους για τις αθλητικές διοικήσεις. Ο αποτελεσματικός τρόπος διοίκησης και η προσφορά καλής ποιότητας παροχής υπηρεσιών προϋποθέτει –μεταξύ άλλων- καλή συντήρηση της εγκατάστασης, στελέχωση με εκπαιδευμένο προσωπικό, περάτωση των οικονομικών υποχρεώσεων, άσκηση καθηκόντων που να βασίζεται στη φιλοσοφία της εγκατάστασης, όπως και διατήρηση των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας. Η τελευταία αποτελεί μείζον θέμα για τους υπεύθυνους των διοικήσεων, καθώς η ύπαρξη της συνεπάγεται απουσία κινδύνων και αίσθησης απειλής για όλους τους παρευρισκόμενους στην αθλητική εγκατάσταση. Τόσο η FIFA όσο και η UEFA στους κανονισμούς τους περί ασφάλειας, επισημαίνουν τη σημασία ύπαρξης φροντιστών ασφαλείας (stewards), ωστόσο εκτός από αυτό, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι πολιτικές που εφαρμόζονται, μέσω της τήρησης συγκεκριμένων διαδικασιών, η συνεργασία με τους δημόσιους φορείς, αλλά και οι επιθεωρήσεις και οι δοκιμές στην εγκατάσταση. Η εθνική νομοθεσία για την ασφαλή διεξαγωγή αθλητικών εκδηλώσεων (αγώνων) κάθε χώρας εναρμονίζεται με την ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία ώστε να πληρούνται οι προϋποθέσεις ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου. Καθώς ο ρόλος της ασφάλειας είναι ιδιαίτερος σημαντικός, ο σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνήσει ζητήματα ασφάλειας στα γήπεδα ποδοσφαίρου μέσα από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Η πρώτη ερευνητική υπόθεση που τέθηκε αφορούσε στα αίτια που μπορούν να διαταράξουν την ασφάλεια στα γήπεδα ποδοσφαίρου και αν υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά στις περιπτώσεις προς μελέτη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, επιβεβαιώνεται το ερευνητικό ερώτημα καθώς εντοπίζονται ποικίλα και κοινά χαρακτηριστικά και λόγοι εκδήλωσης διαταραχής της ασφάλειας, οι οποίοι μπορούν να συμβούν τόσο μεμονωμένα όσο και συνδυαστικά. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ανθρώπινα λάθη, οι κατασκευαστικές αστοχίες των εγκαταστάσεων, τα καιρικά φαινόμενα όπως επίσης και οι προσχεδιασμένες ενέργειες

πρόκλησης αναταραχών, δηλαδή η τρομοκρατία. Από τις πιθανές απειλές, κάποιες μπορεί να προκύψουν απροσδόκητα, όπως οι τρομοκρατικές επιθέσεις, και γι αυτό οι άμεσες ενέργειες των διοικήσεων είναι καθοριστικές για τον έλεγχο και τη διαχείρισή τους. Ωστόσο άλλες, όπως η κακή συντήρηση, είναι περισσότερο ελεγχόμενες και μπορούν με ενέργειες πρόληψης όπως η τακτική συντήρηση ή η έγκαιρη επισκευή να αποτραπούν σε σημαντικό βαθμό έως και να μην εκδηλωθούν. Επομένως, αν και η φύση των απειλών φαίνεται πως είναι σύνθετη, μέσω της διερεύνησης των λαθών του παρελθόντος και της σκέψης εκ των προτέρων, οι αρμόδιοι μπορούν να αναθεωρήσουν και να βελτιώσουν τις πρακτικές που θα εφαρμόσουν σήμερα.

Εκτός από τις προαναφερθείσες απειλές όμως, άλλη μια μορφή διατάραξης της ασφάλειας είναι ο χουλιγκανισμός και οι παραβατικές συμπεριφορές. Για το λόγο αυτό, η δεύτερη ερευνητική υπόθεση διερεύνησε την ύπαρξη ή μη περιπτώσεων όπου αυτές οι αιτίες προκάλεσαν προβλήματα ασφάλειας σε γήπεδα ποδοσφαίρου. Από τα άρθρα που μελετήθηκαν προέκυψε η επιβεβαίωση και του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, καθώς αυτά τα φαινόμενα έχουν διαταράξει κατά καιρούς την ασφάλεια σε γήπεδα ανά τον κόσμο και φαίνεται πως εξακολουθούν να αποτελούν πρόβλημα μέχρι σήμερα. Οι συνθήκες ζωής και οι εξελίξεις που συνέβαιναν κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, οδήγησαν στην εμφάνιση και ανάπτυξη του φαινομένου σε πολλές αθλητικές κουλτούρες. Η αντιμετώπιση και σε ορισμένες περιπτώσεις η καταπολέμησή του, φαίνεται πως συνδέεται με τα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά των εκάστοτε χωρών αλλά και από ατομικούς/εσωτερικούς λόγους, όπως η ανάγκη συμμετοχής σε ομάδα. Καθώς όμως το φαινόμενο της βίας δεν είναι ομοιογενές, η προσέγγισή του φαίνεται πως προϋποθέτει -μεταξύ άλλων- συνεργασία φορέων και οπαδών, αναζήτηση αποτελεσματικών στρατηγικών κατά της βίας και των νέων μορφών της, όπως επίσης και εφαρμογή εναλλακτικών πρακτικών.

Η δημοφιλία του ποδοσφαίρου και η προτίμησή του από το ευρύ κοινό έχει προσφέρει πολλά οφέλη στο άθλημα, όπως αφοσιωμένους φιλάθλους, την προσοχή των ΜΜΕ και των χορηγών, ωστόσο παράλληλα έχει εμφανίσει και παθογένειες όπως βίαιες συμπεριφορές και φανατισμό. Η διαχείριση των αθλητικών ποδοσφαιρικών εγκαταστάσεων αποτελεί σύνθετη και υπεύθυνη αποστολή για τις διοικήσεις, καθώς οι λόγοι που μπορούν να διαταράξουν την ασφάλεια είναι ποικίλοι και τα αποτελέσματα της εμφάνισής τους μπορούν να οδηγήσουν σε σοβαρές επιπτώσεις. Η προσπάθεια ελέγχου

τους μαζί με την αντιμετώπιση του χουλιγκανισμού, που συνιστά χρόνιο πρόβλημα, μπορούν να προσφέρουν ακόμα καλύτερη παροχή υπηρεσιών και κυρίως αποτροπή δυσάρεστων περιστατικών.

6. Συμπεράσματα

Στην παρούσα ανασκόπηση διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν πολλοί παράγοντες που έχουν διαταράξει την ασφάλεια σε αθλητικές εγκαταστάσεις στο παρελθόν και θεωρητικά δύνανται να την ξανά απειλήσουν στο μέλλον. Οι αιτίες κλονισμού της μπορούν να εμφανιστούν είτε μεμονωμένα είτε συνδυαστικά και σύμφωνα με τα κείμενα που μελετήθηκαν, είναι οι ακόλουθες: ανθρώπινα λάθη, αδυναμία διαχείρισης από πλευράς διοίκησης-συνεργαζόμενων αρχών- αστυνομίας, μη επαρκής επικοινωνία, καιρικά φαινόμενα, τρομοκρατία, κλειστές είσοδοι/έξοδοι, κατασκευαστικές αστοχίες, προστατευτικοί φραγμοί και διαχωριστικά λάθος τοποθετημένα ή ανύπαρκτα, πανικός, ανάρμοστη συμπεριφορά οπαδών, συμπλοκές, μαζική είσοδος/έξοδος πλήθους, μη επαρκής έλεγχος επικίνδυνων αντικειμένων και τρομοκρατία. Η βία και ο χουλιγκανισμός αποτελούν επίσης απειλή για την ασφάλεια σε ποδοσφαιρικά θεάματα, και μάλιστα ενεργή, καθώς σχετικά περιστατικά εμφανίζονται ακόμα και στις μέρες μας, με διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτά που προσδιόριζαν το φαινόμενο όταν έκανε την εμφάνισή του τον 20ο αιώνα. Η ανάγκη ένταξης σε κάποια ομάδα και ο φόβος απόρριψης από αυτήν μπορούν να επηρεάσουν την συμμετοχή κάποιων ανθρώπων σε βίαια περιστατικά. Η βία που, σύμφωνα με τον Fromm (2017), διακρίνεται σε αμυντική και καταστροφική, εντοπίζεται στους ανθρώπους και σχετίζεται με τις υπαρξιακές τους συνθήκες. Η αναγνώριση, καταγραφή και ταξινόμηση των αιτιών που διαταράσσουν την ασφάλεια διεξαγωγής μια αθλητικής εκδήλωσης κρίνεται απαραίτητη στον σχεδιασμό διαδικασιών και ενεργειών πρόληψης και αποτροπής τους ή έγκαιρης αντιμετώπισης και καταστολής τους. Τα αίτια είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό κατηγοριοποιούνται σε προβλήματα υλικοτεχνικής υποδομής, λήψη λάθος απόφασης, μη σωστή προετοιμασία διαδικασιών και πλήθος παραβατικών συμπεριφορών. Ως εκ τούτου η γνώση των αιτιών που απειλούν την ασφάλεια στα γήπεδα του ποδοσφαίρου βοηθούν στον στρατηγικό σχεδιασμό αντιμετώπισης τους από διεθνείς και εθνικούς φορείς.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Bueno, J. A., & Mateo, M. Á. (2010). *Historia del fútbol* (Vol. 1). EDAF.
- COHEN, STANLEY. *Demonios populares y 'pánicos morales': delincuencia juvenil, subculturas, vandalismo, drogas y violencias*, Barcelona, España: Gedisa, 1972.
- Döllinger, D. (2021). *From Custom to Code: A Sociological Interpretation of the Making of Association Football* (Doctoral dissertation, Department of Sociology, Uppsala University).
- Elshawarby, M. K. A. (2015). *Football Stadiums' Disasters*
- FIFA Stadium Safety and Security Regulations. Ανακτήθηκε από <https://digitalhub.fifa.com/m/682f5864d03a756b/original/xycg4m3h1r1zudk7rnkb-pdf.pdf>
- Football Stadiums Guidelines 2022. Ανακτήθηκε από <https://www.fifa.com/technical/stadium-guidelines>
- Football Stadiums Guidelines 2022. Ανακτήθηκε από <https://stadiums.fifa.com/>
- Fromm, E., (2017). Erich Fromm's concept of reactive violence [International Forum of Psychoanalysis](https://doi.org/10.1080/0803706X.2017.1333137) 26(3):1-5 DOI: [10.1080/0803706X.2017.1333137](https://doi.org/10.1080/0803706X.2017.1333137)
- Fuller, C., & Drawer, S. (2004). The application of risk management in sport. *Sports medicine*, 34, 349-356.
- Giulianotti, R. (1995). Football and the politics of carnival: An ethnographic study of Scottish fans in Sweden. *International Review for the Sociology of Sport*, 30, 191–220. doi:10.1177/101269029503000205
- HALL, STUART. The treatment of the hooliganism in the press. En Ingham, D, *Football Hooliganism*, Londres: Inter action Imprint. 1978.
- Henry, I. & Lee, P.C. (2004). Governance and ethics in sport. In S. Chadwick & J. Beech (Eds.). *The business of sport management* (pp. 25-42). Harlow: Pearson Education.
- Knapton, H., Espinosa, L., Meier, H. E., Bäck, E. A., & Bäck, H. (2018). Belonging for violence: Personality, football fandom, and spectator aggression. *Nordic psychology*, 70(4), 278-289.
- Krustrup, P., & Krustrup, B. R. (2018). Football is medicine: it is time for patients to play!. *British Journal of Sports Medicine*, 52(22), 1412-1414.
- Majd, N. S., Kashi, S. K., Abdolmaleki, H., & Khodayari, A. (2021). Identifying and prioritizing factors affecting the security of sport facilities (Case of Iran). *Cultura, ciencia y deporte*, 16(50).

- Melchor-Chávez, P., Melchor-Dorantes, M., Flores-Jiménez, I., Rodríguez-Moreno, R., & Alamilla, M. Á. V. (2020). El fútbol y la seguridad social, caso “Las tragedias de los estadios Hillsborough y Heysel”. *XIKUA Boletín Científico de la Escuela Superior de Tlahuelilpan*, 8(15), 36-43.
- Melrose, A., Hampton, P., & Manu, P. (2011). Safety at sports stadia. *Procedia engineering*, 14, 2205-2211.
- MURPHY, PETER; WILLIAMS, JOHN & DUNNING, ERIC. Football on Trial: Spectator Violence and Development in the Football World, Londres, UK: Routledge.1990.
- Murray, W. J. The World's Game: A History of Soccer. Urbana: U of Illinois, 1996. Print.
- Murzi, D. (2019). La violencia antes de la violencia: el proceso de construcción de los hechos violentos en el fútbol como problema público en Argentina. *Publicatio UEPG: Ciências Sociais Aplicadas*, 27(1), 27-41.
- Piepiora, P., Sikorski, W., & Supiński, J. (2019). Security measures used in Poland during football matches. *Journal of Education, Health and Sport*, 9(10), 172-188.
- Pifer, N. D., Wang, Y., Scremin, G., Pitts, B. G., & Zhang, J. J. (2018). Contemporary global football industry: an introduction. *The Global Football Industry*, 3-35.
- Rookwood, J., & Spaaij, R. (2017). Violence in Football (Soccer): Overview, Prevalence, and Risk Factors. *The Wiley handbook of violence and aggression*, 1-12.
- SEGURA, FERNANDO & MURZI, DIEGO. Alternativas europeas comparadas de gestión de la seguridad y la violencia en los estadios de fútbol: tres enfoques y aplicaciones diferentes.¿ Qué se puede aprender. En: Garriga, J. Violencia en el fútbol. Investigaciones sociales y fracasos políticos. Buenos Aires: Godot. 2013.
- Segura M Trejo, F., Murzi, D., & Nassar, B. (2019). Violence and death in Argentinean soccer in the new Millennium: Who is involved and what is at stake?. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(7), 837-854.
- Shajie, K., Talebpour, M., Azimzadeh, S. M., Keshtidar, M., & Jabbari Nooghabi, H. (2020). Spectators on the run: Factors affecting football attendance in iranian football matches. *Annals of Applied Sport Science*, 8(1), 0-0.
- Sports, N. (2018). World football report. *S. l.*
- Sports Grounds Safety Authority. Ανακτήθηκε από <https://sgsa.org.uk/stewarding/>
- Tomás Boticario, P. (2018). *La seguridad en los estadios de fútbol en España*.
Ανακτήθηκε 28 Ιανουαρίου, 2023, από

<https://www.grupodcsolutions.com/post/2018/08/20/la-seguridad-en-los-estadios-de-f%C3%BAAtbol-en-espa%C3%B1a>

TSOUKALA, ANASTASSIA. *Soccer Hooliganism in Europe: Security and Civil Liberties in Balance*. Houndmills, UK: Palgrave Macmillan. 2009.

UEFA Safety and Security Regulations. Ανακτήθηκε από <https://documents.uefa.com/r/UPE0QDp~FJso7vSx8slqLQ/root>

Utama, J. Y., Anggraeni, E., Erviani, E., Prabowo, H., & Saputra, V. W. (2022). The Root of Violence in Kanjuruhan Tragedy. *Resolusi: Jurnal Sosial Politik*, 5(2), 122-132.

Vaidya, A. S. (2020). Different Techniques And Benefits of Football. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal*, 7(1), 37-39.

van Ours, J. C. (2021). Common international trends in football stadium attendance. *PLoS one*, 16(3), e0247761.

Wheatley. Report of the inquiry into crowd safety at sports grounds. Cmnd. 4952. London: HMSO; 1972.

Ελληνικές Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ενιαίος Κανονισμός Ασφάλειας Αθλητικών Εκδηλώσεων (Υπουργική Απόφαση 38404/2009 - ΦΕΚ Β-1780/26-8-2009) <https://www.e-nomothesia.gr/kat-athlitismos/ya-38404-2009.html>.

Κατσαβούνη, Φ., & Ρόζενμπεργκ, Θ. (2016). Μεγάλης κλίμακας αθλητικές διοργανώσεις και μαζικές απώλειες υγείας. *Archives of Hellenic Medicine/Arheia Ellenikes Iatrikes*, 33(5).

Κοκκίνης, Μ. (2017, Φεβρουάριος 2). Τα 12 αρχαιότερα γήπεδα της Ευρώπης. *Sport 24*. Ανακτήθηκε 8 Ιανουάριος 2023, από <https://www.sport24.gr/football/ta-12-archaiotera-gipeda-tis-eyropis.8504649.html>

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων: ερμηνευτικό, ετυμολογικό, ορθογραφικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων, επιστημονικών όρων, ακρωνυμίων*. Κέντρο Λεξικολογίας, 2002

Μπάρδα, Ε. (2016). Προβληματική-παραβατική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. Ανακτήθηκε 28 Ιανουαρίου 2023 από <https://www.protothema.gr/group-therapy/article/592420/provlimatiki-paravatiki-suberifora-paidion-kai-efivon>

- Παπαδημητρίου, Δ. & Αναγνωστόπουλος, Χ. (2021). *Διακυβέρνηση Αθλητικών Οργανισμών*. Αθήνα: Μπένου.
- Παπαστεφανάκη, Β. (2022). *Αθλητισμός: Δίκαιο, Ιατρική και Ηθικά Διλήμματα* (Μεταπτυχιακή εργασία). Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη.
- Τσατράλης, Α. Δ. (2016). *Η εικόνα και η δημοφιλία του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα σήμερα, μια μελέτη φιλάθλων και καταναλωτών* (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).
- Farmer, P., Γαργαλιάνος, Δ., & Αυθίνος, Ι. (2006). *Αθλητικές Εγκαταστάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.